

TRGOVSKI TOVARIŠ

DRŽAVNO TOŽILSTVO v LJUBLJANI

Došlo 29. I. 1932.

— krat. — priloga

V S E B I N A

Konjunktorna politika — Dr. Aleksander Bilimovič	1
Gospodarski položaj konec leta 1931 — Dr. Fran Windischer	4
Kriza leta 1857 — V. Š.	9
Gospodarska književnost // Univ. prof. dr. Aleksander Bilimovič — Nauk o konjunkturah	11
To in ono // Stečaji in prisilne poravnave v mesecu decembru 1931 // Karakteristični statistični podatki Okrožnega urada za zavarovanje delavcev v Ljubljani // Obrtniško gibanje v naši državi // Turizem // Samoupravni krediti v Jugoslaviji // Gostota cestnih omrežij // Žrtve svetovne vojne // Priprave za drugo rusko petletko	12
Društvene vesti // Ivan Volk — petdesetletnik // Družabni večer Trgov- skega društva Merkur za Slovenijo v Ljubljani	15

Trgovski Tovariš

Glasilo Trgovskega društva Merkur za Slovenijo v Ljubljani
Slov. trg. društva v Celju in Slov. trg. društva v Mariboru

Izhaja mesečno

Ureja Josip J. Kavčič, Ljubljana - Mirje

Uprava lista: Ljubljana, Gregorčičeva ulica, Trgovski dom

Lastnik in izdajatelj Trgovsko društvo Merkur za Slovenijo v Ljubljani

Naročnina za vse leto Din 36—

Posamezna številka Din 5—

Cene oglasom: Za enkratno objavo za celo stran Din 400—, za pol strani Din 200—, četrtinka strani Din 120— in osminka strani Din 70—. Pri večkratni objavi se dovoli popust in sicer tri- do šestkrat 5 odstotkov in šest- do dvannajstkrat 10 odstotkov.

Tisk tiskarne Merkur, trg.-ind. d. d. v Ljubljani

TRGOVSKI TOVARIŠ

LETO XXIX 1 9 3 2 ŠTEVILKA 1

DR. ALEKSANDER BILIMOVIČ

KONJUNKTURNA POLITIKA

Skupnost ukrepov, ki zasledujejo cilj, kako naj bi se vplivalo na potek konjunktura in kako naj bi se tako vsaj deloma stabiliziral gospodarski proces, tvori takozvano **konjunktorno politiko**.

Predvsem je treba omeniti, da se nahaja konjunktorna politika še v povojih celo v najbolj naprednih deželah. Zadnja svetovna gospodarska kriza z velikimi valovanji cen, prodaje in produkcije ter z veliko brezposelnostjo je najboljši dokaz, kako majhni uspehi so se šele dosegli na tem polju. Nekaj časa so smatrali, da so Zedinjene države Severne Amerike dosegle stabilni razvoj narodnega gospodarstva. Kriza, ki se je pričela konec leta 1929 in se komplicirala z agrarno krizo, pa je pokazala, da so tudi v tem sodobnem Eldoradu še daleč od stabilizacije gospodarskega življenja.

Zaradi tega zvenijo kot neka ironija ugovori, ki se včasih stavijo proti stabilizaciji gospodarstva in proti poteku gospodarskega procesa, prostemu konjunktornih valovanj. Nasprotniki stabilizacije gospodarstva trdijo namreč, da pospešujejo živahni vzgoni hitri gospodarski razvoj in da so celo krize koristne, ker pometejo iz narodnega gospodarstva nezdrava podjetja. Dejansko pa se vrši najuspešnejši gospodarski razvoj tedaj, kadar so produkcijske razmere in dohodki stabilizirani in zagotovljeni pred nepričakovanimi pretreslaji. Navedena argumentacija nasprotnikov stabilizacije gospodarstva je brezpredmetna ravno sedaj, ko vsi stremijo za stabilizacijo, toda ta stabilizacija ostaja nedosegljiv **pium desiderium**.

Konjunktorna valovanja so izraz nezadostne racionalizacije gospodarstva. Neracionalnost gospodarske organizacije more biti v neracionalni **krajevni** razdelitvi gospodarskih dobrin in gospodarskega delovanja. Na tem je posebno trpelo gospodarstvo v prejšnjih časih. Razvoj prometnih sredstev in trgovine sta precej racionalizirala gospodarstvo v tem oziru. Toda neracionalnost gospodarstva more obstojati tudi v neracionalnem **časovnem** poteku posameznih gospodarskih pojavov in celotnega narodno-gospodarskega procesa. Uprav tako **časovno** neracionalnost predstavljajo konjunktorna valovanja. Naloga konjunktorne politike je v **časovni** racionalizaciji gospodarstva. Kakor izvršujeta transport in trgovina **krajevno** nivelacijo gospodarstva, kakor nivelira trgovina cene nekaterih dobrin tudi časovno, tako mora konjunktorna politika izvrševati njegovo splošno **časovno** nivelacijo.

V konjunkturi politiki je treba razlikovati **javno-gospodarske** in **privatno-gospodarske** metode.

Državna in druga javna oblast more vplivati na potek konjunktura ali **direktno** ali **indirektno**. Direktni vpliv je omejen, ako noče država omajati celotnega sodobnega gospodarskega ustroja in pričeti z izvajanjem t. zv. »Planwirtschaft«, ki kakor je pokazal sovjetski eksperiment, prej anarhizira gospodarstvo kakor ga stabilizira, razen tega pa zahteva kot predpogoj odpravo vseh najelementarnejših osebnih pravic in svobod. Ostaja torej predvsem indirektni vpliv v obliki finančne politike, politike pobijanja brezposelnosti, zunanje trgovinske politike, podpiranja posameznih panog, ki posebno trpijo radi krize itd.

Kar se tiče pobijanja **brezposelnosti**, je to velik problem zase, ki je sedaj v celi vrsti držav najbolj aktualni problem socialne in splošne gospodarske politike. Različni načini zavarovanja proti brezposelnosti, pri katerih sodelujejo država, oblastne samouprave, občine, delavske organizacije, kopičenje fondov v fazi vzgona za podpiranje brezposelnih v fazi krize in zastoja, pravilna časovna razdelitev javnih del (gradba železnic in cest, pristanišč in javnih poslopij, izvedba melioracij itd.) — to so različna sredstva za pobijanje brezposelnosti. V splošnem pa ima dosedaj še boj brezposelnosti prej **socialno-politični** kakor **konjunktorno-politični** značaj. Položaj se komplicira s tem, da je brezposelnost le izraz in posledica gospodarske konjunktura in zaradi tega se da resno omiliti le z omiljenjem konjunkturnih valovanj. Še bolj pa se komplicira problem s tem, da imamo razen konjunktorne brezposelnosti še **strukturno brezposelnost**. Rešitev problema te brezposelnosti pa presega meje konjunktorne politike. Dodati je treba, da ni sodobna svetovna gospodarska kriza sploh samo **konjunkturna** kriza, ampak s konjunktorno krizo potencirana **strukturna** kriza. Ta strukturna kriza pa ima svoje vire v različnih gospodarskih posledicah svetovne vojne in v različnih pojavih sodobnega časa, in sicer v mednarodno-političnih odnošajih, ki ustvarjajo nestabilnost in ovirajo nalaganje kapitalov za daljše roke, v trgovinsko-političnih odnošajih (industrijski in agrarni protekcionizem, politika kartelov, sovjetski dumping itd.), v reparacijskih odnošajih, v produkcijskih in socialno-razrednih odnošajih.

Poleg države in samoupravnih teles so pozvane voditi konjunktorno politiko **banke** in v prvi vrsti centralne emisijske banke. V paragrafu o gospodarski diagnozi sem pokazal, da ni treba precenjevati vloge bank v ustvarjanju konjunktura. Vendar pa imajo banke v obliki kreditne politike v svojih rokah sredstvo, ki more pri svoji racionalni uporabi do gotove mere stabilizirati gospodarski proces, pri neracionalni uporabi pa potencirati konjunkturna valovanja. Večinoma pa zasledujejo dosedaj centralne emisijske banke **valutno-politične**, ne pa **konjunktorno-politične** cilje. Druge banke pa najčesče le pasivno reagirajo na konjunkturna valovanja. Interesanten poskus bančne konjunktorne politike predstavlja politika, ki jo vodi od leta 1922 v Zedinjenih državah Severne Amerike Federal Reserve System. Dočim je navadna bančna politika v tem, da se kreditna politika prilagodi konjunkturi efektnega in denarnega trga, je skušala omenjena ameriška bančna organizacija vplivati na konjunkturo teh trgov in jo stabilizirati. V to svrhu je bil pri Federal Reserve Board ustanovljen poseben »Open-Market-Investment-Committee«, ki je pričel samostojno nastopati na »odprtem trgu« (Open-Market-Operations). To

so bile intervencije, s katerimi so skušale federalne banke paralizirati konjunktura valovanja. Ako je šla konjunktura navzdol in so tečaji državnih in drugih vrednostnih papirjev padali, tedaj je ta bančna organizacija kupovala papirje in s tem dvigala njih tečaje, kar je moralo vplivati na potek konjunktura. Tako je bilo v prvi polovici leta 1922, od začetka do septembra meseca leta 1924, aprila meseca leta 1926 in v letu 1927. Ako pa se je konjunktura dvigala in so tečaji rasli, tedaj so federalne banke prodajale papirje, da bi s tem omejile spekulacijski vzgon. Tako je bilo od konca prve polovice leta 1922 do polovice leta 1923, od konca leta 1924 do marca meseca leta 1925, avgusta in septembra meseca leta 1926 in od začetka leta 1928. Federalne banke so na ta način časovno nivelirale gospodarski proces prav tako, kakor nivelira krajevne cene trgovec, ki kupuje tam, kjer je blago poceni, in ga prodaja tam, kjer je drago, ali kakor jih nivelira borzijanec, ki kupuje blago, kadar je poceni, in ga prodaja, kadar je drago. Vzporedno s temi intervencijami so federalne banke vodile zadevno eskontno politiko, in sicer so zniževale eskontni odstotek pri pojemajoči konjunkturi in ga dvigale pri razvoju spekulacije. Praksa federalnih bank pa je pokazala, da celo ta nadvse močna finančna organizacija, ki je leta 1929 združevala 8099 bank z glavnico 2574 milijonov dolarjev, ni mogla obvladati trga in izravnati večjih konjunkturanih valov. Že v začetku leta 1928 je priznal Federal Reserve Board, da krediti, ki so jih leta 1927 v velikem obsegu podeljevale federalne banke, niso šli v produkcijo, ampak so se uporabljali za borzno spekulacijo. Istotako so se izjalovila prizadevanja teh bank, da bi se v letih 1928—1929 omejila spekulacija z efekti na new-yorški borzi, ter niso mogla preprečiti poloma, ki se je odigral na koncu leta 1929 in se je ponovil leta 1930. Vzrok neuspeha je v tem, da ne zadostuje za reguliranje konjunktura samo da zmanjšamo oziroma povečamo volumen kredita, ampak je treba obenem regulirati način uporabe dovoljenih kreditov. Iz tega poskusa federalnih bank sledi torej, da mora biti kreditna politika bank bolj ozko zvezana s produkcijsko politiko večjih podjetij. Konjunkturano politiko morajo zato voditi tudi **produkcijska podjetja**. To že dobro vedo naprednejša podjetja. Naj omenim tukaj specielno proučevanje konjunktura v takih ameriških podjetjih, kakor Walworth Manufacturing Company, Graybar Electric Company, Simons Saw and Steel Company, Denison Manufacturing Company, General Motors Corporation, Cleveland-Trust-Company, American Telephone and Telegraph Company, National Cash Register Company, Burrough Adding Mashine Company, Edissons Business, Tidewater Oil Company in dr. V zvezi s tem je nastala cela disciplina o analizi in prognosticiranju trga ter o **budžetiranju** privatnih podjetij.

Iz vsega tega je razviden pomen privatno-gospodarskih metod v konjunkturani politiki. V privatnih gospodarstvih kot celicah sodobnih narodno-gospodarskih organizmov ležijo moči, iz katerih se porajajo konjunkturana valovanja; od njihovega ravnanja so odvisne amplitude teh valovanj, v kolikor ne prihajajo v poštev kaki eksogeni vzroki. V privatno-gospodarskih metodah je torej težišče konjunkturane politike. Ker pa presegajo naloge te politike moči poedinih podjetij, so njihove **organizacije**, t. j. zveze, zbornice in sl., poklicane, da vodijo privatno-gospodarsko konjunkturano politiko. To je njihova naloga, ki stopa čim dalje bolj v ospredje v moderno organiziranih narodnih gospodarstvih. **Korporativna**

konjunkturna politika je, kakor vse kaže, tipična in najbolj primerna oblika za privatno-gospodarsko konjunktarno politiko **evropskih držav**. Pri tej politiki morajo sodelovati vse gospodarske korporacije, in sicer industrijske, obrtniške in trgovske zbornice in zveze, bančne zveze, delavske zbornice, kmetijske zbornice, izvozne organizacije, večje združene zveze. Kajti stabilizacija gospodarskega procesa je v interesu vseh gospodarskih panog in vseh razredov, v interesu tako podjetij samih, kakor v njih zaposlenega delavstva.

Tudi v Jugoslaviji morajo našete organizacije igrati vodilno vlogo v konjunktorni politiki. Ako ne v obliki konjunktorne politike, ki bi samostojno ustvarjala in izpreminjala konjunkturo, potem vsaj v obliki racionalne prilagoditve k valovanjem svetovne ali pa evropske konjunktуре.

Toda tudi za tako konjunktarno politiko ne zadostuje že navadna intuicija praktičnih gospodarskih delavcev, temveč potrebno je sistematično, z modernimi znanstvenimi metodami opremljeno proučevanje konjunktur. Tako proučevanje, kakor sem že omenil, ni nič drugega, kakor znanstveno organizirana informacijska služba. V pomanjkljivosti informacije pa leži glavni vzrok tiste **časovne** iracionalitete gospodarskega procesa, ki se izraža v konjunkturnih valovanjih.

Iz knjige: Nauk o konjunkturah.

DR. FRAN WINDISCHER

GOSPODARSKI POLOŽAJ KONEC LETA 1931

I

Ogromna potreba denarja za investicije in kratkoročne posle, ponajveč špekulativne, je zvalila prejšnja leta mobilni kapital čez morje v Ameriko. Mnogo tega denarja se vrača v Evropo, v Anglijo in v Nemčijo, ko začno padati vode visokih obresti. Zlate zaloge v Ameriki so se tisti čas kopičile. V teh nabirkih zlata so mnogi iskali poglaviten razlog za neugoden položaj na starem kontinentu. Po prelomu konjunktуре v Ameriki jeseni 1929 začenja hitro padanje obrestne mere. Že leta 1930 narašča razpoložnina v Evropi. Na denarnem trgu preobilje, na kapitalnem trgu stiska. Tekom leta 1930 začenja stresati gospodarstvo depresija v deželah z veliko industrialnostjo. Blago zastaja, obratovanje omejujejo. Posledice se kažejo v naraščanju brezposelnosti v Nemčiji, Ameriki, Italiji in tudi v severnih državah. Rusija se tekom leta 1930 mogočno oglašča s surovinami, fabrikati in agrarnimi produkti. Njene ponudbe pritiskajo na cene in vznemirjajo blagovne trge po vsem svetu. Kreditno preobilje, pretirana izpolnitev in prenapet dopolnitev fabriških naprav rodi ogromne ponudbe, ki segajo preko konsumne sile. Nasilno vzdrževanje konsuma v Rusiji tako glede živil kakor glede oblačilnih predmetov, na drugi strani pa nemiri v Aziji, predvsem na Kitajskem, nadalje bojkotno gibanje v Indiji srdito učinkuje na prodajo blaga. So to usodne zapornice in strašne ograje za produkcijo in kupčijo. Dosti ugodna

letina leta 1930 v žitu zadene ob močno skrčen konsum. Hitro padajo cene, pa padajoča nagibnost v pomnoženi meri prehaja v leto 1931. Od jeseni leta 1930 preko zime se položaj ostri. Kritičen položaj, ki je nastal prvotno v najjačjih industrialnih državah, se širi po vsem svetu.

Prehod v leto 1931 je že močno v znamenju splošne svetovne krize, vendar se sme zapisati, da je tekom leta 1930 in neko dobo po novem letu položaj v nekaterih državah relativno dosti ugoden. Taka omemba velja zlasti za Francijo, pa tudi za Češkoslovaško in za našo državo. Francoz je varčen, skrben gospodar, previden in preudaren v nalaganju, še bolj pa, kadar posoja. Vse premalo ga poznamo. »Drugod zidajo palače, pri nas mesece preudarjamo, ali naj prebelimo šolo,« piše francoski kroničar. Razen v Ameriki opažamo osobito v Franciji zadnja leta dosledno prizadevanje, da zbira zlato. Potlačenost v gospodarstvu se jasno izraža v prometu tako na železnicah kakor v morski in rečni plovbi. Dejansko so ob začetku spomladi leta 1931 že dani v zametku momenti, ki pozneje proti sredi leta 1931 privedejo do očitnega izbruha svetovne krize v produkciji, kupčiji, v transportu vseh vrst in končno v denarstvu. Zanimanje za efekte stalno pada. Gotovina in razpoložnina je adut. Kadar pa imajo zbeganci gotovino, se mučijo s preudarjanjem, kam ž njo. Denar in kapital se umikata vezem. Prodajajo vrednostne papirje, ljubezen do substančnih vrednosti gineva. Zaradi slabih izglede v bližnji bodočnosti prodajajo za slepo ceno delnice in zadolžnice. **Kaj bi rekli o kmetu, ki bi zavrzel grunt zaradi ene slabe letine?** Optimističnega nazarja, podjetniške energije je vedno manj. Tupatam se pokaže še kak poskus in nalet, da se oživi zanimanje za efekte, toda kratki dvigi hitro končajo; skoraj dosledno gre pot navzdol. Razdorni proces rahlja celo gospodarsko ogrodje. Nemir in cagavost je v podjetniškem svetu, vera in zaupanje peša, novih podjetij skoraj ni, dočim obstoječa omejujejo. Povezanost celokupnega gospodarstva je vedno očitnejša, redke so stroke, ki še kljubujejo depresiji. Na efektnih trgih vidimo preobremenitev efektne trga po razbesnili podjetnosti, ki je užugana. Silne množine zadolžnic, ki so nastale, ne najdejo več kupovalcev. Položaj v gospodarstvu sigurno slabša okolnost, da se po čudovito razviti poročevalni službi, ki objavlja gospodarske nesreče, jača že itak pesimistično razpoloženje. Sredi teh dogodkov stoji Nemčija, kjer se je po bankrotu valute leta 1923 začelo ne samo po privatnih podjetjih, ampak tudi po javni roki v premožni meri investirati ne samo v industriji, ampak tudi za ceste, železnice, pomožne naprave in za olepšavo z izposojili.

Razen dolga, ki ga nalaga vojna odškodnina in reparacije, prihajajo v Nemčiji v poštev tudi druge vrste krediti, ki gredo v mogočne milijarde. So to na eni strani dolgoročna posojila, ki so bila dana raznim javnim mestom, razen tega pa mogočno število kratkoročnih kreditov, ki so bili dani Nemčiji od raznih strani predvsem od Amerike in Anglije tekom zadnjih let. Bila so to posojila, dana sicer na kratke roke, pa so bila vedno zopet podaljšana, tako da so se strdila via facti. Ta denar, zaupan na kratke roke, pa vsled podaljševanja za debele obresti zadrževan v Nemčiji, se ni samo porabil za kupčijske kredite kratkodobno, marveč so se s takim denarjem zidale naprave, ki so bile včasih donosne, včasih mrtve. Na ta način se je denar seveda zabil in ga na poziv ni bilo kar tako mogoče vračati. Kaj leži v tem: ali premišljena namera in sistem, ali pa predrzno zaupanje v stalnost kratkih kreditov? O tem so mnenja

različna. Dejstvo je, da je bilo v Nemčiji zadnjih šest let tako v industrijah kakor v drugih napravah zazidano silno veliko denarja in da je malokje država, ki bi bila po svojih novih napravah in zgradbah vseh vrst tako na višku kakor Nemčija. Prihaja vprašanje, ali je mogoče kredite vrniti in istočasno plačevati reparacije ali pa je treba eno ali drugo plačilo odložiti. Vprašanje je postalo aktualno letošnje poletje. Nemci so že prej vedno dopovedovali, da so pri koncu s plačilno zmožnostjo, toda svet jim tega ni verjel, osobito ne, ker se je držala in se drži aktivna trgovinska bilanca Nemčije celo v kritičnem času prav čvrsto.

Vozel je presekala Američan Hoover, ko je dejal, da Nemčija res ne more plačati. Prišlo je do enoletne odgoditve reparacij, ki so tudi naše jugoslovansko gospodarstvo v živo zadele. **Prišlo je po vojni v navado, da se je Ameriki rado verjelo in celo preveč.** Tudi občudovanje in sklicevanje na njene prednosti, osobito glede ljudi, ki služijo, je šlo predaleč. Ob tem ameriškem alarmu je svet izgubil zaupanje. Kar naj bi dalo mir, je vzbudilo vihar nezaupanja. Naenkrat so upniki izpregledali in je začelo odpovedovanje Nemčiji zaupanega denarja na debelo. Prišle so potem težave z nemškimi velikimi bankami in drugimi denarnimi zavodi. Vlada je v strahu za nemško valuto posegla vmes. Držala je za vsako ceno ob visoki diskontni meri valuto. Prišlo pa je do trde omejitve plačil v inozemstvo. Stroge so postale gosposke za terjatve in plačilna sredstva inozemskega izvora. Položaj na Nemškem je slabo vplival na razmere v Angliji, kjer je naenkrat nepričakovano prišlo do ukinitve plačil v zlatu in do znižanja mednarodne vrednosti funta za kakih 30%. Nemir se ni začel samo po svetu, ki je bil oprt na angleški denar, marveč se je tudi v Ameriki in Franciji začelo beganje kapitala in selitev zlata, iskanje zlata, skrivanje bankovcev, skrivanje kovanega in drugega zlata. Sami slabi stari znanci iz inflacije! Vtis je bil v prvi jeseni, da je svet izgubil glavo in da je zašla med ljudi prava histerija.

V kreditnem gospodarstvu živimo. **Gospodarstvo temelji na veri in zaupanju, zato mora nastati zmeda nedoglednih posledic, če ljudje naenkrat sami izpodkopavajo osnovne temelje denarnega in kreditnega gospodarstva.** Zmeda je šla tako daleč, da so celo napovedovali propad dolarja. Nemir je zašel tudi na Holandsko in v Švico in vse severne države. Danes pa se že lahko ugotovi, da je nastalo mirnejše presojanje položaja. Na Angleškem vobče ni bilo tiste bolestone zmedenosti po izgubi skoraj tretjine stare denarne vrednosti, kakor jo vidimo po svetu pri nezrelih ljudeh, ki jih popadejo srčni krči, če lastni denar v splošnem valovanju popusti za nekaj točk. Pomirjenje je nastopilo v Ameriki, odkoder je odšlo nekaj zlata, ki je bilo povečini itak zaupano zlato. Velika selitev zlate gmote je precej splahnila. V tej nemirni dobi se je pojavilo drugo naziranje glede pokritja pri bankah, ki izdajajo bankovce, in pokazalo se je, da je eden glavnih vzrokov današnjih izrednih razmer — prezaupanje. Vse preveč je bilo posojil, preveč prilik za dolg.

II

Emisijske banke morajo imeti za bankovce, ki jih izdajajo, pokritje po posebnih predpisih v določenem razmerju. Pokritje je deloma v žlahtni kovini, deloma v devizah, ki so dobile po pravici ali brez pravice ime zlatih valut. Po svojem bistvu so to terjatve, glaseče se na inozemska

tržišča in sicer terjatve visoke vrednosti. Za pojme iznajdljivi Nemci so jih nazvali po vojski žlahtne devize in žlahtne valute. Med te so se vštevale samo izbrane devize držav, katerih denar je vžival neomejeno zaupanje.

Sreča pa je opoteča, in vsi nosimo mrtvaške srajce. Angleški denar je gospodoval svetu in je vžival neomejeno zaupanje. In se je vendar zgodilo, da je z bliščeče višine strmoglavil sredi septembra angleški funt. Izgubil je zvezo z zlatom in popustil polagoma preko 30 odstotkov svoje zlate vrednosti. Tiste emisijske banke, ki so med svojimi zalogami za pokritje bankovcev imele angleške funte, odnosno terjatve v angleških funtih, so čez noč utrpele znatne izgube. Na Francoskem je vskočila kar država sama za nastalo izgubo. Preizkušnja je zlasti zadela valuto tistih držav, ki so vrednost svojega denarja zvezale z angleškim funtom.

Začelo je nato premišljevanje, ali v takem pokritju bankovcev, ki družijo zlato in devize, ni preveč tveganja. In res so se Francozi, ki so polagali posebno vrednost na močne zlate zaloge, po njih zgledu pa tudi drugi, začeli poslavljati od mešanega pokritja, od takozvanega gold exchange standarda in dokaj naglo prehajati na zlato pokritje v predpisani izmeri in preko te izmere. Ta sistem je znan pod imenom gold bullion standard. Zanimivo je, da vzporedno s tem prizadevanjem po sami zlati podlogi začenja odpor proti zlatu in zavzemanje za drugo pokritje, češ, da zlato ni vse in da predvsem ne gre da bi vsled tega, ker je ta ugodovana dobrina le v nekaterih rokah v preobilju, trpel ves ostali svet pod šibo zlatega malikovanja. Spretni zagovorniki so na eni in drugi strani, a zdi se, da bodo zmagali zagovorniki zlatega pokritja, to tembolj, ker imajo za sebe prakso francoskih gospodarjev, ki se je v teh grenkih časih izkazala za najboljšo.

Čudovita stvar je vprašanje zlata; vznemirja in žene človeštvo od pantiveka. Zgodaj že nastajajo povesti o kazni tistih pohlepnežev, ki so poginili, ker je vse postalo zlato, kar so v roko jemali. Predno so bile razvite duhovite teorije o denarju, je človek v praksi hrepenel po zlatu in ga zbiral, pa je včasih stoprav v najhujši nesreči, kakor kralj Krezas v Lidiji na Cirovi grmadi spoznal resničnost priprostega filozofa, da človek tudi ob najbogatejši zlati zakladnici pred smrtjo ne more biti imenovan srečen. Na svetu se vse **ponavlja po svojem bistvu, samo oblike in izmere postajajo druge.** La processione torna dove esce. Srednja pot je navadno najboljša in vsako pretiravanje tako tudi v pohlepu in v želji vse nadvladati in nadkriliti, navadno privede do razmer, ki izzovejo nesrečo in nezadovoljstvo. Krize se ponavljajo in se ponavlja prizadevanje ljudi, da zlomijo in stro, kar je postalo nevzdržno in neznosno. Najžlahtnejši izumi in najduhovitejša odkritja morejo voditi do izrodkov, do zla in nesreče, ako ž njimi ne ravnaš po pameti, ampak jih izrabljaš in zlorabljaš, tako da iz blagoslova nastaja prokletstvo.

Svet je pretrpel že nebroj kriz in obvladal najuevarnejša vrenja, ki so grozila, da uničijo vso kulturo in vse pridobitve. Proti koncu vojske in po vojski sami nam je vsega zmanjkalo, ali ljudje so delali, gradili in snovali, izboljševali in dovrševali do besne pohlepnosti, dokler ni bilo kmalu vsega preveč. Nastale so zamotane prilike, v katerih se oglašajo najrazličnejše duhovite in neduhovite teorije in prebrisani nasveti. Toda na koncu vsega je treba le videti in imeti pred očmi, da tudi za svetovno

gospodarstvo mora veljati uvidevnost in preudarek, pa da je treba domenska in dogovora, da pride svet zopet do prave mere in da izprevidi, da so vse naprave in vsi izumi samo za to, da večajo in množe blagostanje, ne pa, da slepi pohlep povzroča samo bedo, nezadovoljnost in prevratna stremljenja. Ni pa samo v gmotnem pogledu svet prišel v krizo, zapadle so v krizo tudi duše človeške. Tudi te je treba korenito ozdraviti z vzgojo doma, v šoli, v cerkvi, v knjigah in časopisjih. Vse preveč se govori samo o pravicah in vse premalo o dolžnostih, vse preveč se vzbuja želja po lahkem in brezskrbnem življenju in vse premalo se pri vzgoji pazi na to, da se privzgoji smisel in razumevanje za delo, za red, za varčnost in pridnost.

Neznaten drobec predstavljajo tisti srečneži, ki se jim je sreča vsečila v hišo brez zaslužnja in truda. Za pravilo pa se lahko postavlja, da so ljudje, ki so se vzpeli visoko, prišli do tega le po velikem trudu in trdem delu. Razvoj pri nas in drugod gre po vojski vse prehitro. V zasebnem življenju in javnem gospodarstvu vidimo, da prehitro vrtimo kolo napredka, vse prezahtevni smo, preko svojih sil in razmer se hočemo polepšati in požlahtiti. Kredit je odločno prenapet. Prenapet lok pa počí tudi v rokah izkušenega lovca. Med vojsko se je precej posrečilo zanesti red v plačilne pogoje. Tudi prva leta po vojski je bilo dokaj reda. Pozneje pa so ljudje kar tekmovali, kdo bo nudil ugodnejše pogoje in kdo bo dalj časa čakal na plačilo.

Skoro je moralo priti do tega, da je v tem prevelikem in preobilnem in prelahkotnem kreditiranju kupec in zasebnik preveč jemal na upanje. Svet se je včasih ogibal dolga, ker je pri nas vsaj veljalo, da dolg, enkrat narejen, raste sam od sebe. Previden človek si nabavlja samo tisto, kar zmore, odnosno tisto, kar misli, da bo po treznem preudarku mogel odplačevati brez srečnega slučaja. Ko so se pred leti v Ameriki začeli kazati znaki, da peša kupovalna moč občinstva, so se začeli vнемati za kupčije na obroke in so na vse mogoče načine tam in drugod dopovedovali ljudem, da jemljejo blago na obroke. Računali so, da se bo obrnilo na boljše, ali se je že obračalo na slabše, pa je ta injekcija, podana ne od zdravnika, ampak od padarja, zlo samo povečala in samo pospešila depresijo. V kupčiji je bilo prelahko kreditiranje, ki je izzivalo nastanek obilo novih podjetij. Tudi v produkciji je bilo vse preveč kredita, kar je ljudi zapeljalo v preveliko podjetnost. Mnogi so se zaleteli in iskali kredit že tedaj, ko so postavljali svoje naprave, dasi je tako ravnanje v nasprotju z zdravimi kreditnimi načeli.

Življenje na kredit je sploh prišlo vse preveč v modo ne samo v zasebnem življenju, tudi v javnem življenju, dasi bi bilo tam, kjer upravljaš tuje premoženje, še bolj paziti, kako obračaš denar. Od samih posojil ne moremo živeti. Po vojski se je nekako utrdilo prepričanje, da je tisti najboljši gospodar, ki si zna dobiti največ kredita in si izposlovati največ posojil. Premalo je prihajalo do zavesti, da se je dolga težko otresti in da je treba misliti in računati tudi na nadležne obresti in na sitna vračila. Optimizem je potreben, ali potrebuje korektiva v kritiki, ki je postala jako nepriljubljena.

Danes je precej jasno, da je gospodarstvo in ves svet zapadel kreditnemu preobilju, preveč smo zaupali sebi in drugim. Ko smo začeli o vsem tem misliti, se je rodilo nezaupanje, ki je v svoji pretiranosti začelo

ubijati lastne otroke in tvore. Kakor je bilo prej preveč zaupanja in je po pravici govoriti o kreditni inflaciji, tako se je naenkrat **izobličilo nezaupanje**, pa je ena in druga skrajnost **popolnoma pogrešena**. Nezaupanje je udarilo ob najbolj nepravem času, pravi *aper ex silva*, pa je treba danes z združenimi močmi vse storiti, da se svet pomiri in da pride zopet do treznega in mirnega presojanja. Sicer pridemo nujno do napada kapitalistov na kapitalizem po prof. Bonnu.

Drug z drugim živimo, navezani smo drug na drugega. Zato pa moramo imeti potrpljenje drug z drugim. Enkrat smo upniki enkrat dolžniki, pa je s slepoto udarjen upnik, ki v trdem času nima srca za dolžnika. Velikokrat je na svetu že bilo tako in tudi danes je položaj tak, da moramo imeti upniki in dolžniki potrpljenje in da moramo zopet nazaj po najkrajši bližnjici do zaupanja, ki ga nareka v kreditnem gospodarstvu zdrava pamet in trezen preudarek. Izprašati si moramo vest, ne čakati samo na pomoč in na čudež od Bog ve kod, zanašati se moramo v prvi vrsti na sebe in moramo proč od napak.

V. Š.

KRIZA LETA 1857

Vse je že bilo. Tudi sedANJI podobno krizo je svet že poznal. In tedaj je bila tudi precej razsežna. Vzroki so podobni, posledice enake: slaba konjunktura, odtok denarja, zvišanje obrestne mere, insolvence, banke-roti, tiskanje bankovcev, izredne mere za zaščito denarja, skrčenje delovnega časa, odpusti delavcev, brezposelnost, izredno padanje cen, pomanjkanje zaupanja. Torej kakor sedaj pri nas. Nacionalni ekonom M. Wirth je pisal leta 1858: »Krizo leta 1857 se odlikuje od vseh drugih po ogromni razsežnosti ozemlja, ki je bilo prizadeto, in pa po sodelovanju številnih novih vzrokov. Od Severne Amerike izhajajoč je prešlo gibanje v Anglijo, je pretreslo prvo nemško tržišče Hamburg do najnotranjih kosti, se je kot vihra prevleklo nad glavna skandinavska mesta in se je treslo nadalje čez glavna in trgovska mesta Severne Nemčije, Belgije, Holandije, Poljske, Avstrije in Francije; v ogromnih skokih preko dveh oceanov je zgrabila kriza na eni strani Brazilijo in Laplatske države, na drugi strani Batavio na otoku Java.«

Prvi vzroki te zgodovinske krize tičijo v revolucijah leta 1848. Motile so trgovino Evrope, manjšale ali ovirale razna naročila starih odjemalcev, zanesle so nered v trgovske odnose. Revolucije so odstranile mnoge ostanke fevdalnega sistema in nesvojnosti (desetino, tlako, pristojbine) in so povzročile novo organizacijo sodstva, odpravo prohibitivnega sistema, sklepanje trgovskih pogodb itd. Ti zaključki so pospeševali gospodarski razvoj, a tudi postanek kriz, ker so se morali nacionalni ekonomski veliki spremembam šele prilagoditi in se to ni povsod dosti hitro izvršilo. Marsikje in v marsičem so nastale zmede. Podobne učinke, najprvo moteče, trajno pa koristne, so povzročile posebne poznejše okoliščine; izredno razširjenje železniškega omrežja v Evropi in Severni Ameriki, železnici čez ožino Sues i ožino Panama, ki sta kontinente znatno

približali in s tem povzročili velike spremembe v pomorski plovbi, dalje odprava prometnih carin v Sundu (Danska) in na Donavi, vstop Japonske v moderno gospodarstvo in slednjič odkritje ogromnih zlatih nahajališč v Kaliforniji in Avstraliji.

Izbruh neogibne krize z vso njeno intenziteto je povzročilo več istovrstnih neugodnih dogodkov: upor v Indiji in sovražnosti proti Kitajski so kar moč veliko škodovala trgovini z Azijo; svetovna konjunktura se je slabšala bolj in bolj; hausse, ki se je bila tvorila v Severni Ameriki in ki je bila prekoračila vsako pametno izmero, se je popolnoma sesula.

Do avgusta 1857 se niso stavile na Angleško banko nikakšne čeznormalne zahteve. V septembru je pričel močen odtok denarja v Newyork. 8. oktobra je bila obrestna mera zvišana od 5 in pol na 6 odstotkov. V listih dneh se je kriza prvič akutno pokazala. Tri velike škotske trgovine so priglasile svojo insolventnost; samo one so dolgovale Angleški banki skoraj dva milijona funtov. 19. oktobra je znašal bančni zaklad le še 13 milijonov funtov. Teden nato je ustavila izplačila mestna banka v Liverpoolu. Sledilo je več drugih velikih bankrotov. 7. novembra je znašal bančni zaklad le še nekaj nad 11 milijonov funtov. Obrestno mero so zvišali na 9 odstotkov; nikdar še dotedaj ni imela Angleška banka tako visoke obrestne mere. Bančni zaklad se je neprestano manjšal. 9. novembra je bila obrestna mera zvišana na 10 odstotkov. Glede na tedanje obrestne razmere in na bogastvo Anglije, za one čase ogromno, je bila 10 odstotna obrestna mera nekaj prav izrednega. Kljub temu zvišanju obrestne mere se je pa manjšanje bančnega zaklada še kar naprej nadaljevalo in je znašal zaklad 11. novembra le še 8 milijonov funtov, narkar se je takoj naslednji dan, 12. novembra, zopet znižal.

Izdajanje bankovcev se je bližalo zakonito določeni meji; smelo se je izdati le še okoli 500.000 funtov, koji znesek je pa mogel zadostovati le za najkrajšo dobo. Zahtevalo se je, naj se bančni zakon (akta) suspendira; in res, 12. novembra je pooblastilo ministrstvo Angleško banko za razširjenje izdajanja bankovcev čez zakonito določeno mejo. Zahteve na banko so ostale velike, zakonito določena meja je bila prekoračena za štiri milijone funtov. Pri pretežni večini industrij so močno skržili tedenski delovni čas. V Birminghamu so bili skoraj vsi delavci zaposleni le dva ali tri dni na teden. Poleg tega so bile pogosto mezde znižane, v Južnem Walesu na primer za eno petino. V Škotski je v enem samem dnevu odpuštila samo železna industrija 16.000 delavcev.

V kratki dobi od septembra do decembra so cene izredno padle: škotsko surovo železo od 83 na 48 šilingov, bakrene plošče od 14 na 12, cin od 140 na 114, čaj in volna za sedmino, sladkor in kava za petino, riž in soliter za četrtno, bombaž in svila za tretjino, kože za dve petini.

M. Wirth slika tedanji položaj Anglije s sledečimi besedami: »Škoda se ni omejila samo na peščico špekulantov in trgovcev, temveč se je raztegnila na tisoče delavcev, ki so zgubili delo in se je raztegnila zlasti na prodajalce na drobno, kojih kupčija je bila vsled večje varčnosti konsumentov prikrajšana.«

Desetodstotna obrestna mera je v zvezi s suspenzijo bančnega zakona močno vplivala v ugodni smeri: 18. novembra je bil bančni zaklad s 7 in pol milijoni funtov najnižji, a že 25. novembra je štel več kot 9 milijonov, 23. decembra 18, 10. februarja 1858 pa 27 milijonov. Razmerno

se je znižala obrestna mera 23. decembra in 6. januarja vselej za 2 odstotka, od 10 na 8 in od 8 na 6. Nato je padala naprej in je dosegla 10. februarja 3 odstotke. Denarna kriza je bila pri kraju, denarni položaj je bil zopet normalen.

Londonški »Economist« je pisal 1. maja 1858: »Slišimo vzklike začudenja o počasnem poživljenju trgovine. Bančni zaklad je narasel, obrestna mera se je znižala, kapital se je nakopičil, a zaupanje še ni vpostavljeno. Manj časa je bilo potrebno, da se je zlato zopet nabralo, kot pa, da se je kredit zopet poživil — dejstvo, ki dokazuje, da je za zasužuranje uspešne trgovine moralični vtis večjega pomena kot so denarna sredstva.« Normalni položaj gospodarstva in dobra konjunktura se ne povrneta zopet tako hitro kot bi to želeli ljudje. A kmalu po tarnanju »Economist«-a se je pričela za Anglijo nova doba zdravega in močnega gospodarskega razmaha.

Ali se nam ne zdi vse to tako domače? Ali ni to naš čas? Pa je preteklo od tedaj že tri četrtine stoletja!

GOSPODARSKA KNJIŽEVNOST

Nauk o konjunkturah, Univ. prof. dr. Aleksander Bilimovič. (Zbornik znanstvenih razprav. VIII. letnik. 1930-31). Ljubljana 1931, 184 strani. Cena 50 Din. — Kot VIII. zvezek svoje publikacije »Zbornik znanstvenih razprav« je izdal letos profesorski zbor juridične fakultete spis dr. A. Bilimoviča, ki je posvečen aktualnemu vprašanju o konjunkturah. Spis obsega 22 paragrafov: pojem konjunktura, kavzalno-teoretično in simptomatično-statistično proučevanje konjunktur, razvoj novega nauka o konjunkturah, izbira indeksov in sestavljanje gospodarskih barometrov, razvoj matematično-statističnih metod in literature o teh metodah, etapa matematično-statističnega proučevanja konjunktur, prvotne statistične vrste in indeksne številke, izračunavanje in eliminiranje sekularnih izprememb (trends), sezijskih variacij, iregularnih fluktuacij, konjunkturna ali ciklična valovanja, medsebojno razmerje med izpremembami gospodarskih pojavov, funkcionalna in stohastična (korelativna) zveza, elementarna ugotovitev korelacije, Pearsonov korelacijski koeficient, regresijske enačbe, parcielna korelacija, večkratna korelacija, harmonična analiza, gospodarska diagnoza, gospodarska prognoza, konjunkturna politika.

Iz te vsebine se vidi, da razmotriva avtor vsa glavna vprašanja, tičeča se konjunktur in modernih metod njih proučevanja. V knjigi so navedene tudi vse poglobitnejše formule matematične statistike, ki so potrebne za praktično uporabo teh metod. Posebno pozornost obrača pisatelj na korelacijsko analizo, ki se sedaj splošno rabi ne samo v ekonomski, temveč tudi v številnih drugih vedah. Knjigi je priloženih devet diagramov. Tudi za orientacijo v sodobni gospodarski krizi, ki jo avtor ne smatra za čisto konjunktarno, ampak da je zvezana z bolj globoko segajočimi strukturnimi izpremembami povojnega gospodarskega življenja, podaja spis dr. A. Bilimoviča več navodil.

Stečaji in prisilne poravnave v mesecu decembru 1931

Društvo industrijecev in veletrgovceev v Ljubljani objavlja za mesec december 1931 sledečo statistiko (številke v oklepaju se nanašajo na isto dobo pretečenega leta):

1. Otvorjeni stečaji:

V Dravski banovini 4 (2), Savski 5 (9), Vrbaski — (—), Primorski 3 (4), Drinski 7 (6), Zetski 2 (—), Dunavski 11 (2), Moravski 3 (1), Vardarski 3 (3), Beograd, Zemun Pančevo 1 (2).

2. Otvorjene prisilne poravnave izven stečaja:

V Dravski banovini 15 (—), Savski 15 (8), Vrbaski 1 (—), Primorski 6 (1), Drinski 10 (2), Zetski — (—), Dunavski 23 (11), Moravski 2 (—), Vardarski 1 (—), Beograd, Zemun, Pančevo 3 (1).

3. Odpravljeni stečaji:

V Dravski banovini 2 (4), Savski 1 (3), Vrbaski — (—), Primorski — (1), Drinski 2 (6), Zetski — (—), Dunavski 7 (8), Moravski 10 (3), Vardarski 1 (1), Beograd, Zemun, Pančevo 5 (8).

4. Odpravljene prisilne poravnave izven stečaja:

V Dravski banovini 4 (2), Savski 8 (1), Vrbaski 1 (—), Primorski 1 (—), Drinski 4 (—), Zetski — (—), Dunavski 8 (3), Moravski 1 (—), Vardarski — (1), Beograd, Zemun, Pančevo — (1).

V letu 1931 je bilo v državi prijavljenih 500 stečajev napram 561 v letu 1930. Vseh insolvent (stečajev in prisilnih poravn) je bilo lani 1183 napram 720 v letu 1930. Porast znaša 64 odstotkov. Kar se tiče posameznih pokrajin, je bila na podlagi statistike Društva industrijecev in veletrgovceev najhujše prizadeta Slovenija, v kateri je porast insolvent od leta 1930 na 1931 znašal 115 odstotkov napram 64 odstotkom v celi državi.

Karakteristični statistični podatki Okrožnega urada za zavarovanje delavcev v Ljubljani

Iz poročila Okrožnega urada za zavarovanje delavcev v Ljubljani za mesec december 1931 sledi, da je znašalo stanje zavarovanega članstva v decem-

bru 1931 — 81.651, odnosno za 11.675 manj nego decembra 1930.

Karakteristična za presojo delavskega položaja je nadalje ugotovitev Okrožnega urada, da je povprečna dnevna zavarovana mezda padla v decembru za 389.711-20 Din, kr pomenja, da je delavstvo zavarovano pri Okrožnem uradu za zavarovanje delavcev izgubilo radi krize, odpušcanja in znižanja mezd 500.000 Din dnevno, odnosno 11 do 13 milijonov dinarjev mesečno.

Obrtniško gibanje v naši državi

Na osnovi poročil vseh zbornic v državi, je znašalo skupno število obrtniških delavnic v letu 1931 — 221.874. Od tega odpade na področje ljubljanske zbornice 32.412, zagrebške 23.016, beograjske 60.052, sarajevske 44.462, novosadske 23.160, osješke 18.017, bečkereške 13.641, splitske 4967, dubrovnike 1350 in podgoriške 800. Pri zadnjem popisu prebivalstva odpade torej povprečno 1-6 obrtne delavnice na 100 prebivalcev.

Obrt je najbolj razvita v Sloveniji, kjer odpade na 100 prebivalcev 2-8 obrtne delavnice.

Število obrtnih vajencev je znašalo 1930 po izkazih Okrožnega urada za zavarovanje delavcev 79.000 in je napram letu 1929 za 6000 manjše.

Turizem

»Narodno blagostanje« objavlja: Turizem se je pričel razvijati pri nas po letu 1923 in se je v poslednjih letih jako razmahnil. Turizem je velikega pomena tudi za našo plačilno bilanco. Po računu g. Parašića so pustili tuje pri nas 1930 — 340.160.920 Din, od česar je odpadlo na promet 92 milijonov, na gostilničarski promet 236 milijonov, na prebivalstvo, trgovino, monopol itd. pa 12 milijonov Din. K tej svoti pa je treba prišteti še 85.860.000 Din, ki so jih izdali naši državljani za turizem, ki bi jih bili uporabili in izdali v inozemstvu, če ne bi imeli doma ugodnih letovišč.

Samoupravni krediti v Jugoslaviji

S upostavitvijo samouprav so odpadle na samoupravna telesa gospodarske, kulturne in socialne naloge, katerih izvrševanje zahteva predvsem denarna sredstva. Redne izdatke krijejo samo-

uprave iz rednih dohodkov, ki se stekajo iz davščin in dohodkov samoupravnih podjetij, za financiranje raznih investicijskih del pa jim je potrebno kritje iz posojil.

Ministrstvo finance je sestavilo statistiko o samoupravnih kreditih v naši državi. Po tej statistiki so znašali 1. januarja 1931 krediti samouprav skupno 1.543.242.391 Din.

Od te skupne svote odpade na samouprave poedinih banovin:

Vardarska banovina	50.116.015 Din
Vrbaska banovina	71.711.525 Din
Dravska banovina	311.858.492 Din
Drinska banovina	62.053.829 Din
Dunavska banovina	67.315.437 Din
Zetska banovina	52.006.651 Din
Moravska banovina	79.121.246 Din
Primorska banovina	90.289.187 Din
Savska banovina	306.728.377 Din
Beograd	452.041.632 Din

V pogledu pogojev, pod katerimi so najeta posojila, obstojajo velike razlike. Najugodnejše pogoje v tem pogledu ima Dravska banovina. Večina samoupravnih posojil v Dravski banovini je sklenjena proti 5—8% obrestim. V ostalem pa plačujejo samouprave sledeče obresti: v 25-50% znaša obrestna mera 5—8%; 70% samouprav plačuje 8—12 odstotkov, 1-7% pa preko 12% obresti.

Zanimiv je tudi pregled v obremenitvi prebivalstva s samoupravnimi posojili. Po posojilih s stanjem 1. januarja 1931 je odpadlo od samoupravnih posojil na 1 prebivalca:

Vardarska banovina	30-26 Din
Vrbaska banovina	71-13 Din
Dravska banovina	278-31 Din
Drinska banovina	36-63 Din
Dunavska banovina	28-52 Din
Zetska banovina	57-13 Din
Moravska banovina	54-45 Din
Primorska banovina	102-26 Din
Savska banovina	117-81 Din
Beograd	1871-48 Din

Največja zadolžitev samouprav se je izvršila leta 1930, ki tvori 29% celokupne zadolžitve, pri čemur so udeležene kmečke občine le z 30-50%. Vendar pa zadolžitev samouprav ni prekomerna, če uvažujemo, da so pred vojno znašali samo krediti naših občin 173 in pol milijona zlatih dinarjev, to je 1908 milijonov Din, medtem ko so 1. januarja 1931 krediti vseh jugoslovanskih samouprav skupaj znašali le 1543 milijonov Din.

Gostota cestnih omrežij

Po ameriških statistikah meri cestno omrežje v Združenih državah 4.100.000 km. Pravilno sliko o tem ogromnem omrežju dobimo šele, če upoštevamo število prebivalstva. V Združenih državah ameriških pride na 100.000 prebivalcev 3887 km cest, številka, ki jo niti najvažnejše in najbolj prometno razvijte evropske države ne dosežejo. Med evropskimi državami ima najgostejše cestno omrežje v dolžini 285.300 km Anglija; sledi ji Francija z 231.000 km in Nemčija z 211.000 km. Na 100.000 prebivalcev odpade v Angliji 667, v Franciji 589 in v Nemčiji 334 km.

Žrtve svetovne vojne

Na podlagi statističnih podatkov mednarodnega urada za delo so sestavili strokovnjaki pregled izgub v svetovni vojni. Mrtvih vojakov je bilo 9.998.771, težko ranjenih 6.295.512, drugih ranjenec 14.002.039. Civilnih žrtev (žrtev vojne, pokoljev, letalskih napadov, obsojenih radi vohunstva itd.), je bilo 13 milijonov; vojnih sirot 900.000, vojnih vdov pa 5 milijonov. Gmotna škoda, ki jo je povzročila vojna posredno in neposredno, t. j. uničen vojni material, potopljene ladje, uničene hiše itd., znaša po Hooverovem računu 400 milijard dolarjev.

PRIPRAVE ZA DRUGO RUSKO PETLETKO

O drugi petletki, ki jo sovjeti z vso energijo pripravljajo, se v Evropi malo ve in izve. Kár pronikne, nam pravi, da je vodilna misel te petletke dvig življenskega standarda. Zvišana gospodarstvenost produkcije in zvišani življenski standard sta nositelja vse izgradbe; spremembe, ki nastanejo s tem za evropsko gospodarstvo, so tako mnogovrstne, da je vpogled v to gigantsko delo nujno potreben.

»Gosplan«, načrtena komisija, izdeluje sedaj takozvane »kontrolne številke« kar za dva načrta. Prvi teh načrtov se tiče tekočega leta 1932,

ki naj prinese zaključek za prvo petletko stavljenih nalog. Drugi načrt vidi izvedbo prve petletke v štirih letih že kot gospodarsko dejstvo. K delu za drugi načrt je pritegnjena neposredno že vsaka industrijska panoga, da, vsak industrijski trust, vsako poljedelsko državno in kolektivno posestvo. Precenjevanje gospodarskih možnosti birokratičnega aparata je v tem centralnem organu likvidirano, kar da načrtu seveda mnogo večji izgled za izvedbo.

Nekakšen organizatoričen uvod drugega petletnega načrta je pravkar izvršena **ustanovitev treh ljudskih komisariatov: za težko, lahko in za gozdarsko industrijo**. V komisariate so poklicane markantne gospodarske osebnosti sovjetskega režima. S tem raste udeležba gospodarskih komisariatov pri državni upravi, ki jo hočejo zmeraj bolj preustrojiti v vrhovno gospodarsko organizacijo. Potreba organizatoričnega preustroja se utemeljuje deloma s tem, da zahteva hitrejša preskrba industrije in poljedelstva z obratnimi potrebščinami in hitrejša preskrba prebivalstva s hrano in z obleko že sedaj znatnih sprememb v državnem in industrijskem aparatu.

V ospredju novega načrta je **gradba stanovanjskih hiš, higiena, preskrba prebivalstva s hrano in z obleko**. Tako hočejo dvigniti veselje do dela tudi tam, kjer je mišljenje drugačno.

Ustanovitev posebnega gozdarskega komisariata služi prav tako tem namenom. V Rusiji je ca. **900 milijonov hektarov gozda**, torej približno tretjina vsega gozda na zemlji. Petletka predvideva gradbo 254 žag, 28 tovarn furnirja in 12 tovarn celuloze. V »Izvestjih« se imenuje lesna industrija »**sovjetska industrija bodočnosti**«.

Forsirana izgradba državnega in komunalnega gospodarstva pa zahteva seveda izvedbo neskončne vrste **kanalizacijskih in vodovodnih del**. Ves ta načrt ima kljub vsem težnjam po avtarkiji za evropska podjetja, ki imajo ravno sedaj malo naročil, velike možnosti za dobavo naročil iz Rusije.

Iščoč denarnih sredstev za financiranje vseh teh dalekosežnih načrtov je sovjetski režim prišel na misel **valutnega posojila**. Novo posojilo bo stavljeno kot prejšnja posojila v službo socialnogospodarskega izgradbenega načrta. **Obrestovanje bo 10-odstotno**. Oni, ki posojilo podpišejo, dobijo, kar je seveda zelo važno, **jamstvo proti izgubam, izvirajočim iz kolebanja valute**. To jamstvo je tudi res podano in ni nikakšen »bluff«.

Sovjetski vrednotni komisar Reikhel opozarja ponosno na dejstvo, da je skupina odličnih sedaj v Rusiji delujočih ameriških specialistov (Guy C. Riddelle, Miles W. Sherover, Wm. C. Aitkenhead, M. C. Winnekur, R. P. Valter, Atherton Hastings) izdala v časopisju oklic za podpis tega posojila. Reikhel pravi med drugim, da bodo inozemski strokovnjaki, ki opazujejo perspektivo in tempo izgradbe iz neposredne bližine, to posojilo prav gotovo podpisali. Podpis posojila od strani inozemskih v Sovjetski uniji delujočih specialistov navaja Reikhel kot posebno značilen primer. Svet je na to podpisovanje zelo radoveden.

D R U Š T V E N E V E S T I

IVAN VOLK — PETDESETLETNIK

Dne 27. januarja 1932 praznuje svojo petdesetletnico gospod Ivan Volk, prokurist firme A. Šarabon v Ljubljani. Gospod Ivan Volk zavzema v naših kupčijskih krogih po vsej pravici odlično in spoštovano mesto. Fant od fare je Ivan Volk, marljiv, vesten, preudaren in razborit mož. Ivan Volk je izboren trgovec, modro zna izbirati in ubirati pota v vsakem položaju. Spreten in vaje krmar, dober in izkušen disponent, s ponosom ga štejemo med svoje najboljše trgovce. Iz skromnih razmer se je dvignil v zvesti ljubezni s svojim bratom gospodom Avgustom Volkom. Rojen je 27. januarja 1882 v Ljubljani v šentpetrski fari. Oče mu je bil obrtnik, ki je zgodaj umrl. Zlata mati slovenska je v težkih razmerah dala svoje najboljše moči, da sta oba sinova po končani osnovni in ponavljalni šoli v Kamniku prišla v trgovino. Izbrala jima je po nasvetu izvrstnega učitelja V. Burnika v Kamniku trgovski poklic, ki je bil obema bratoma res srečno izbran. Uspehi v trdem življenju zgovorno tako pričajo, zakaj oba brata sta našla v kupčijem stanu pravo in uspešno torišče. Gospod Ivan Volk je prišel l. 1896., ko so bile še redke vrste slovenskih trgovcev, v Radovljico za trgovskega vajenca v hišo gospoda L. Fürsagerja, zavednega in razboritega trgovskega gospodarja. Resna in dobra šola je bila tu za mladega Ivana. Naučil se je spoštovati in ceniti svoj stan, tu je dobil za življenje prepričanje, da pridnost, redno vsakdanje delo in varčnost vodi navzgor in do uspeha. Ko se je izučil, je po kratki pomočniški dobi prišel v znamenito trgovsko hišo F. X. Souvan v Ljubljani, kjer je bilo tiste čase kakih 40 nameščencev. Izprva je bil v detajlni trgovini, poznejša leta v trgovini na debelo v tej spoštovani firmi s prostranim poslovanjem v družbi odličnih trgovcev in trgovskih sodrušnikov. Darovit mladenič se je v tej službi strokovno izbornu šolal, pa se mnogo trudil za izpopolnitev svoje izobrazbe. Odločilen korak za življenje je storil, ko je l. 1907. vstopil v zdravo in stremeče trgovsko podjetje gospoda Andreja Šarabona v Ljubljani, kjer je že sodeloval njegov brat Avgust Volk. V tej živahni in vešče vodeni trgovski hiši je bilo srečno polje za stremečega mladega trgovca. Osobito po l. 1908 se je trgovina A. Šarabona hitro širila in se kmalu vzpela do dominantnega položaja v svoji stroki. Brata Volka sta bila v podjetju izvrstne stvarilne sile. Ivan Volk se je kot mlad trgovski sodrušnik živo zanimal za stanovsko gibanje v naši trgovini. Z velikim veseljem se je vpisal med prve člane Slovenskega trgovskega društva »Merkur« v Ljubljani, ki je začetkom l. 1901. razvilo svoja krila in odločno poseglo s svojim delom v trgovske vrste pa povzročilo pravi prevrat v slovenskih trgovskih vrstah. Merkur je bil središče in žarišče probudnega dela. Ob petletnici »Merkurja« je Ivan Volk že v odboru tega živahnega društva, prevzel je mesto gospodarja, naslednje leto mu je poverjeno i mesto knjižničarja. Z veliko vnetostjo je vodil in oskrboval društveno knjižnico, koje so se člani prav pridno posluževali. V najvažnejših letih razgibnega Merkur-

jevega delovanja je Ivan Volk zvest in delaven odbornik, vedno med prvimi na svojem mestu v tesnem prijateljstvu z nepozabnim I. Drčarjem, ki je bil osrednja in zbiralna postava naših slovenskih trgovskih sotrudnikov pred veliko vojsko. V letih 1919—1921 je bil Ivan Volk podpredsednik društva »Merkur« in se je vsestransko odlično udeleževal. Ivan Volk se je živo zanimal za izobraževalno delo v Merkurju. Na prvem vseslovenskem trgovskem shodu, tej prvi veliki manifestaciji vsega slovenskega trgovstva, je lepo govoril v imenu trgovskih sotrudnikov o stališču slovenskih trgovskih sotrudnikov. Društvo »Merkur« je l. 1926. izvolilo Ivana Volka v priznanje njegovih zaslug za častnega člana.

Ko te dni praznuje gospod Ivan Volk pomemben življenjski jubilej, sme z upravičenim ponosom zreti na svoje uspešno delo in srečno udeleževanje. Iz malih začetkov se je s slovensko žilavostjo in pridnostjo povzpел do lepega blagostanja in si pridobil s svojo redko spretnostjo odlične sloves in vsestransko spoštovanje. Srečen je v svojem poklicu in srečen v svoji rodbini. Dobri Bog naj srečno vodi i v vedri in bodri bodočnosti našega Ivana Volka, ki je ponos in dika našega trgovskega stanu.

Dr. F. W.

Družabni večer Trgovskega društva Merkur za Slovenijo v Ljubljani

se je v tekočem letu prvič vršil v četrtek dne 21. januarja 1932 v restavraciji »Zvezda« v Ljubljani. Prireditelj je bila v vsakem oziru posrečena in je bilo število udeležencev veliko. V ciklu predavanj »Ljudska univerza za trgovske in obrtniške kroge« je predaval o predmetu »Občina in gospodarska kriza« ljubljanski župan gospod dr. Dinko Puc. Predsednik društva g. dr. Fran Windischer je pozdravil navzoče in se iskreno zahvalil gospodu mestnemu županu, ki je požrtvovalno prevzel predavanje sredi svojih obilnih poslov. Živahno pozdravljen je gospod župan dr. Dinko Puc v poldrugo uro trajajočem govoru ob napeti in pazni pozornosti zbranega občinstva zanimivo in poučno razpravljal o pomenu občine, o njenih nalogah, o potrebi dobre uprave in skrbi za gospodarski in kulturni napredek občine. Primerjal je razmere v občini ljubljanski pred veliko vojno z naraslimi in povečanimi potrebami po vojni. Navajal je instruktivne številke iz raznih strok občinskega gospodarstva, govoril o investicijskih napravah občine in o smotrenem prizadevanju občinske uprave za vsestransko povzdigo blagostanja in dobrobit prebivalstva. Podčrtal je pomen in važnost mesta Ljubljane kot tretje prestolice v naši kraljevini in o dolžnostih, ki jih ima Ljubljana po svoji poziciji. Govoreč o današnjih gospodarskih prilikah je prepričevalno dokazoval z zgovorno besedo, kako je ob času gospodarskih kriz prav posebna dolžnost velike občine, da tudi v takih prilikah skrbi za delo in zaslužek z raznimi gradbami in javnimi deli, ker je le tako mogoče preprečiti gospodarski zastoj in blažiti pomanjkanje dela, ki nastaja spričo dejstva, da je v trgovini, obrtu in industriji vsled oslabelega konsuma, manj prilik za zaslužek. Gospod župan je zastopnik zdravega optimizma in smotrenega napredka v naši največji občini. Številni poslušalci so odličnega govornika, ko je končal, živahno aklamirali. V imenu društva se je gospodu predavatelju za njegov požrtvovalen trud v prisrčnih besedah zahvalil društveni predsednik gospod dr. Fran Windischer in povdaril, da je v današnjih časih velikih neprilik v gospodarskem življenju prava sreča, da vodilna sila v občini zastopa načelo gospodarske dinamike. Prilike današnje v resnici niso lahke, ali zdi se, da se obračajo na bolje, ker sta se hvalevredno zopet začela vračati v najširše kroge našega prebivalstva zaupanje in vera, ki sta nepogrešna faktorja v kreditnem gospodarstvu.

TRGOVSKI TOVARIŠ

LETO XXIX 1 9 3 2 ŠTEVILKA 2

I. KAISER

SOCIALNO ZAVAROVANJE TRGOVSTVA

Težke gospodarske prilike so povlekle v ospredje tudi socialna vprašanja. Kruta je danes borba za obstanek: vsa sredstva se izčrpavajo na režijah in vzdrževalnih stroških; — živimo v dobi, ko so široke plasti človeštva na poti obubožanja. Prihranki, ki so bili za primer nezgode, bolezni, zlasti pa tudi za one čase, ko ugasne v človeku sila za ustvarjanje in delo, so se izčrpali v poslovnih izgubah, slabih kupčijah, vzela jih je poslovna depresija in kriza. To stanje pa naravnost ogroža eksistence ob dolgotrajni bolezni in onemoglosti.

To je jedro, iz katerega je v poslednjih letih često vznikla misel za zavarovanje za primer bolezni in onemoglosti in iz katerega se je tudi pričelo razvijati gibanje za socialno zavarovanje samostojnega trgovstva.

Pri nas, v Dravski banovini, se je pojavilo to stremljenje že pred leti; vendar pa so predpisi bivšega avstrijskega obrtnega reda uveljavljanje kolektivnega zavarovanja v okviru stanovske organizacije povsem onemogočili. Seveda pa je neuspehu v ustvarjanju socialnih ustanov trgovstva, kakor tudi obrtništva, krivo predvsem tudi prepovršno presojanje položaja in resnih časov, ki so se približevali gospodarskim stanovom. Iz teh razlogov se pri nas socialno-humanitarno gibanje organizatorično med našim trgovstvom, kljub naporom, ni razvilo, izvzemši deloma v Mariboru, kjer je bila l. 1926 osnovana bolniška blagajna samostojnih trgovcev.

Leta 1929 se je nato po prizadevanju sedanjega zveznega predsednika g. Josipa J. Kavčiča sestavil pri gremiju trgovcev v Ljubljani pripravljalni odbor za ustanovitev trgovske bolniške blagajne v Ljubljani. Kljub velikim ugodnostim, ki bi jih ta socialna ustanova trgovstva nudila svojim članom, pa je bil odmev le malenkosten.

Tako so se vsi večkratni poizkusi, razviti socialno gibanje med našim trgovstvom, izjalovili, izvzemši v Mariboru, kjer trgovska bolniška blagajna obstoja.

Drugod je trgovstvo v tem pogledu naprednejše. Tako je že pred desetletji srbsko trgovstvo osnovalo starostno socialno ustanovo »Trgovački fond«, ki je praznovala preteklo leto 50 letnico svojega plodonosnega in uspešnega dela. Tudi v Bosni in na Hrvaškem se je pričelo v minulem letu v stanovskih organizacijah živahno gibanje za snovanje prostovoljnih bolniških blagajn.

Odlično razumevanje za socialno skrb sebe in svojih družinskih članov in lep vzgled stanovske zavednosti nam nudi dunajsko trgovstvo, ki si je leta 1929 osnovalo lastno obligatorno gremijalno bolniško blagajno. Kakor pri nas, tako poizkusi z ustanavljanjem prostovoljnih bolniških blagajn tudi med dunajskim trgovstvom niso uspeli. Vendar pa je du-

najsko trgovstvo, prizadeto po težkih gospodarskih nezgodah in uničujoči devalvaciji denarja, uvidelo nujno potrebo po socialnem zavarovanju in je končno kljub ostrim predpisom avstrijskega obrtnega reda z absolutno večino glasov izglasovalo obligatornost gremijalne bolniške blagajne. Z obligatornostjo te bolniške blagajne so postali člani te socialne ustanove vsi trgovci, člani dunajskega gremija, z družinskimi člani, ki jih prijavijo.

Ker je dunajska gremijalna bolniška blagajna v našem soselstvu vsekakor najnaprednejša in najpopolnejša socialna ustanova trgovstva, je prav, da si njeno delovanje nekoliko podrobneje ogledamo.

Dunajska gremijalna bolniška blagajna nudi svojim članom kljub sorazmerno nizkim prispevkom velike ugodnosti. Svojim članom nudi prispevek k stroškom za zdravljenje in zdravlila, zdravilne pripomočke in zobno nego, porodnino, prispevek za zdravljenje v bolnicah in sanatorijih, pogrebno in poseben prispevek za zdravljenje v zdraviliščih in kopališčih, kakor tudi prispevek za specialno zdravljenje. Tako prispeva blagajna k stroškom za domačo zdravniško oskrbo do 75% dokazanih stroškov. Porodnina porodicam, ki ne uporabljajo bolnice ali sanatorija, znaša 250 S in po tarifi določene zdravniške stroške.

Karenčna doba za izplačilo porodnine je 300 dni.

Oskrbo v bolnici za člane in sozavarovane družinske člane poravnava bolniška blagajna po določeni tarifi, če se zdravijo v bolnici, ki je določena za člane. Če se pa nahajajo člani v drugih bolnicah, znaša prispevek dokazano dnevno oskrbovalnino do 12.50 S. Skupni izdatek oskrbovalnine pa za vsako zdravljenje ne sme prekoračiti 1000 S. Članom v bolnicah poravnava bolniška blagajna tudi dejanske stroške za operacije in preiskave do v tarifi navedene višine.

Če član ali sozavarovani družinski član umrje, pripada dedičem 500 S prispevka za pogrebne stroške. Članom, ki so najmanj eno leto člani bolniške blagajne, more uprava bolniške blagajne na predlog zdravnika-šefa dovoliti poleg tega tudi do štiritedenski prispevek za zdravljenje v zdraviliščih ali kopališčih.

Napram tem, vsekakor visokim dajatvam, pa znaša sprejemnina za vsakega člana in sozavarovanega družinskega člana 10 S, prispevek pa četrtletno 25.50 S. Bolniška blagajna dunjskega gremija se je tekom kratke dobe svojega obstoja tako razvila, da je oskrbela za svoje onemogle člane tudi že nadvse udoben starostni dom.

Pa se pri takem premišljevanju nehote vprašamo, ali naše trgovstvo, zlasti pa podeželsko, ki se nahaja brezdvomno v še težavnejšem gospodarskem položaju in še večji negotovosti za bodočnost, nego dunajsko trgovstvo, ne bi potrebovalo tudi tako, našim razmeram prilagoden socialno zavarovanje?

Časi se izpreminjajo in danes, ko pritiska poleg nevšečnih gospodarskih prilik našega trgovca k tlom, bolj kot kdaj popreje, tudi skrb za bodočnost, ko se vedno pogosteje pojavljajo primeri obubožanja radi dolgotrajne bolezni in onemoglosti, pa je dolžnost trgovca do samega sebe in svoje rodbine, da si potom organizacije ustvari rezervo za nepredvidene primere bolezni, ki zrušijo čisto gospodarstvo in rodbino.

Baš z ozirom na to je tudi naša osrednja stanovska organizacija — Zveza trgovskih gremijev — pričela posvečati tudi temu važnemu vprašanju vso pažnjo, pa je lansko leto k osnutku novega obrtnega zakona predlagala, da se pogoji za osnivanje obligatorne bolniške blagajne v

novem obrtnem zakonu olajšajo. Zakon je tej težnji ugodil in z novim obrtnim zakonom z dne 5. novembra 1931 je osnovanje obligatorne bolniške blagajne trgovstva urejeno v § 384. takole:

»Če sklene udruženje trgovcev z nadpolovično večino svojih članov izvedbo zavarovanja svojih članov zoper bolezen, za onemoglost, starost in smrt in zoper nezgode, morajo vsi člani udruženja v ta namen prispevke plačevati. Posamezna udruženja, ki so sklenila izvedbo zavarovanja, smejo osnovati v ta namen skupen sklad v okviru ene ali več banovin. Tak skupni sklad se more ustanoviti, če sklene najmanj ena tretjina obstoječih udruženj ene banovine, da se izvede zavarovanje.«

Pod pritiskom težkih časov prihaja tudi naše trgovstvo do uvidevanja nujne potrebe, da se z izvedbo socialnega zavarovanja obrani obupnega položaja, v katerega marsikdo zaide radi dolgotrajne bolezni ali nesreče. Vprašanje bolniškega in starostnega zavarovanja postaja s tem tudi pri nas vedno aktualnejše, pa je zato potrebno, da si postavimo nekatera načela, na katerih naj to naše socialno zavarovanje sloni.

Predvsem je potrebno, da se izvede v zmislu določb obrtnega zakona obligatorno zavarovanje trgovstva za primer bolezni in starosti.

Radi enotnosti uprave in v izogib prekomernih režijskih stroškov, ki bi obremenjevali to zavarovanje ter v interesu uspešnega delovanja te socialne ustanove, naj se v zmislu določb obrtnega zakona v okviru stanovske organizacije osnuje skupni fond — **enotna bolniška blagajna** — v kateri naj bodo zastopana po svojih odposlancih trgovska udruženja.

Bolniška blagajna naj ima v svojem programu:

1. nuditi svojim članom zdravniško pomoč v primeru bolezni in nezgode ob prosti izbiri zdravnika;
2. skrbeti za zdravljenje svojih članov v bolnicah, zdraviliščih itd., s katerimi sklene bolniška blagajna dogovor;
3. nuditi svojim članom zobozdravniško nego;
4. porodne stroške;
5. operacijske stroške;
6. pogrebno;
7. osnovati starostni fond za podpore starim in onemoglim članom.

Član bolniške blagajne postane ob izvedbi obligatornosti vsak samostojen trgovec, ki je včlanjen v kakem po obrtnem zakonu osnovanem trgovskem udruženju. Poleg teh morejo biti člani bolniške blagajne tudi javni družabniki trdk in družinski člani trgovca, žena in otroci, ki niso podvrženi obveznemu delavskemu zavarovanju.

Vsakdanje življenje nas uči, da je v dosego napredka na vseh področjih javnega, pa tudi zasebnega življenja potrebna skupnost in vzajemnost. S skupnim nastopom in enodušnim stremljenjem si je priborilo n. pr. delavstvo v vseh modernih državah bolniško in neugodno zavarovanje ter stremi tudi že po starostnem zavarovanju.

Prav taka skupnost in vzajemnost ter zavest dolžnosti do sebe in svojcev, pa je potrebna tudi trgovstvu. V svojih stanovskih organizacijah ščiti in pospešuje svoje gospodarske koristi; — povezati pa mora z njimi v solidarnem in vzajemnem delu tudi svoje socialne težnje. Zato čaka naše trgovske stanovske organizacije hvaležna in važna naloga, da razvijejo med svojim članstvom socialno gibanje, ki bo v prid posamezniku in celoti in ki bo v vzajemni samopomoči olajšalo marsikatero bol in s tem posredno dvigalo duševno in gospodarsko razpoloženje.

NAŠA ŽITNA KUPČIJA

Naše gospodarstvo zelo zanima naše pšenično vprašanje, oziroma njegova rešitev. Ravno sedaj pa se je začela po vsej državi kampanja, ki zahteva odpravo odnosno izpremembo sedanjega žitnega režima, da se primerno omili v času sedanje krize. Napačno je pripisovati to kampanjo interesentom iz mlinarske stroke ali trgovskim interesom. Ta kampanja je nujen odraz bremen, ki jih nalaga žitni režim. Če so pa trgovski in mlinarski interesi enaki splošnim interesom, je še večji krog interesentov.

Da se je kampanja razvila v taki meri, je zlasti pripisovati brošuri oziroma poročilu ministrstva za trgovino in industrijo »Kako je došlo do pšeničnega režima u godini 1931«. Knjižica podaja mnogo doslej neznanega materiala, ki jasneje osvetljuje položaj, zlasti pa razpravlja mnogo iz historijata režima, kako je prišlo do njega in koliko so znašali dosedanji stroški. Zal segajo podatki večinoma samo do konca oktobra in le deloma v november. Upati je, če je ministrstvo objavilo podatke doslej, da jih bo tudi o nadaljnjem poteku akcije. Posebno so zanimivi podatki o dosedanjih izdatkih za ta pšenični režim.

V naslednjem podajamo nekaj podatkov iz predzgodovine našega pšeničnega vprašanja po raznih virih. Zbrali smo tudi nekaj druge statistike v ilustracijo vsega vprašanja.

Nekaj statistike o pšenici

Naša proizvodnja pšenice je znašala zadnja leta (po definitivnih podatkih ministrstva za kmetijstvo in vode) na posejani površini (po istem viru):

	površina ha	produkcija stotov
1913	1,765.000	21,020.000
1926	1,798.000	19,440.000
1927	1,830.000	15,395.000
1928	1,921.000	28,112.000
1929	2,149.000	25,855.000
1930	2,171.000	21,862.000
1931	2,183.000	27,785.000

Ti podatki kažejo, da smo šele v letu 1926 dosegli v vsej državi predvojni nivo posejane površine v pšenici. Pri tem je še treba upoštevati, da letini 1926 in 1927 nista bili dobri. Poleg tega je hektarski donos bil povprečno po vojni nekoliko manjši. Največji dvig izkazuje posejana površina od leta 1928 na leto 1929. V letu 1928, odnosno v kampanji 1926—1927 in 1927—1928 so bile cene pšenice pri nas in na svetovnih trgih razmeroma visoke, kar je povzročilo, da so kmetovalci zelo gojili pšenico. Tako je v enem letu znašalo povečanje posejane površine 228.000 ha. V kasnejših letih povečanje posejane površine ni bilo znatno.

Kako je šel razvoj svetovne produkcije v tem času, pa kažejo te številke (iz »Annuaire statistique international 1930/1931«, Geneve):

	površina ha	produkcija stotov
1909—1913	111,946.000	1.066,828.000
1926		1.189,400.000
1927	126,481.000	1.212,800.000
1928		1.300,600.000
1929	129,100.000	1.150,000.000
1930		1.296,600.000

Za 1931 še niso zbrani vsi podatki, vendar kaže zadnja objavljena cenitev Mednarodnega kmetijskega urada v Rimu, da je ceniti svetovno produkcijo lani na 977 milj. stotov v primeri s 1.010 milj. v letu 1930. K tem številkam je pripomniti, da ne obsegajo vse svetovne produkcije, dočim prejšnje statistike obsegajo skoro 99% vse produkcije pšenice na svetu.

Na eni strani je zadnja leta produkcija na svetu narasla, na drugi strani pa je konzum pšenice padel. Po podatkih prof. Ohlina v »Les cours et les phases de la depression économique mondiale« je znašal svetovni konzum pšenice na glavo prebivalca 1909—1913 66 kg, 1925—1928 pa samo še 63 kg, torej 4% manj. Beli kruh so izpodrinili drugi predmeti hrane. Največji vpliv na razvoj cen pšenice pa so imele zaloge, ki so zadnja leta zelo narasle. Dne 1. julija 1928 so znašale

69.2 milj. stotov, 1. julija 1929 122.3 in 1. julija 1930 114.3 milj. stotov. Do 1. julija 1931 so narasle na 150 milj. stotov.

Statistični položaj se je v drugi polovici leta 1931 izboljšal, kajti presežek izvoznih držav je manjši kot prejšnje leto za 35 milj. stotov, dočim so se istočasno potrebe uvoznih držav povečale od 220 na 240 milj. stotov. Tako je računati, da bodo na koncu kampanje zaloge manjše za 55 milj. kakor so bile 1. avgusta 1931 (kampanja v pšenični trgovini se splošno računa od 1. avgusta do 31. julija).

Končno navajamo glede svetovne trgovine še tele podatke: V kampanji 1929/30 je znašal izvoz držav uvoznice 141.5 milj. stotov, pa se je v kampanji 1930/31 povišal na 197.7 milj. stotov. Uvoz v države uvoznice pa je znašal 1929/30 143.2 milj. stotov, v kampanji 1930/31 pa 173.3 milj. stotov. Izvoz iz naše države je znašal 1929/30 6.032.000 stotov, 1930/31 pa 1.473.000 stotov. Povečanje izvoza v 1930/31 je pripisovati predvsem Rusiji, ki je izvozila 29.3 milj. stotov.

To so v glavnem vsi važnejši podatki o svetovnem statističnem položaju pšenice v zadnjih letih. Iz vsega tega je razvidno, da naš izvoz pšenice na svetovnih trgih ne predstavlja odločujočih množin, kajti 1929/30 smo dali 4.6% vsega uvoza pasivnih držav, 1930/31 pa 0.94%. Toda te količine igrajo važno vlogo v bilanci naše zunanje trgovine. V posameznih letih je bil odstotek izvoza naše pšenice v primeri s celokupnim našim izvozom tale (po vrednosti, vzeta so koledarska leta):

1925	3.86%	1929	10.39%
1926	6.08%	1930	5.33%
1927	1.51%	1931	9.90%
1928	3.58%		

Odstotek pšenice je pri našem celokupnem izvozu zelo variiral, kar je bilo v zvezi z dobro ali slabo letino. Če bi izločili pšenico in koruzo iz statistike naše zunanje trgovine, bi prišli do veliko stalnejše linije v izvozu. Vendar nam pričujoča statistika dokazuje važnost pšenice za našo izvozno trgovino in s tem za plačilno bilanco. Napačno pa bi bilo vzeti, da je pšenica ravnatoka važen predmet v vsem notranjem prometu. Tu moremo reči, ker smo navezani le na sklepanja, da je delež pšenične produkcije v celokupni produkciji manjši, kot delež pšenice pri izvozu. V splošnem pa je vseeno pšenica važen predmet naše kmetijske produkcije.

Cene pšenice na svetovnem trgu

Cene pšenice na svetovnem trgu so dosegle najvišje stanje v letih 1925 in 1926. Od tedaj so polagoma padale, vendar je bila cena pšenice povprečno v letu 1928 v Chicagi še (po »La crise agricole«, publikacija gospodarskega komiteja Društva narodov v Zenevi (131.25 centov za bušel ali 145% cene pšenice v l. 1913. Od tedaj pa datira občutnejši padec cen pšenice, kakor ga doslej nismo doživeli še v nobeni gospodarski krizi 19. in 20. stoletja. Povprečna cena leta 1929 je bila 122.875. Cene pšenice so v Chicagi padale do julija, tedaj so se pa ob novi žetvi dvignile. Kasneje so cene zopet začele popuščati, vendar niso dosegle prejšnjega nizkega stanja. Bile so še znatne nad dolarjem za bušel (27.216 kg). Konec leta 1929 so bile celo višje, kot konec leta 1928. Po novem letu pa je prišel, kakor smo že omenili, padec cen in od tedaj se še ni ustavil. Edino izjemo tvorijo cene v začetku novembra lani, ko jih je špekulacija pognala navzgor. Kakor je »Trgovski Tovaršč« že ugotovil v svojih stalnih mesečnih pregledih, je bila ta hosa kratkotrajna in cene so se polagoma vrnile na stari, vendar nekoliko višji nivo.

Chicago v dol. c. za bušel

začetek januarja	1930	130.875
junija	1930	98.875
konec decembra	1930	76.875
konec junija	1931	57.75
18. septembra	1931	48.25
konec decembra	1931	54.31

Cene v Chicagi se sedaj že dalje časa drže na sedanjem nivoju. Upoštevati je treba, da je na chikaškem trgu odločilen Farmboard, ki je s svojo intervencijo preprečil še hujši padec cen. Tako je vključil kanadskemu poolu (organizaciji žitnih producentov) cena padla v Winnipegu bolj, kakor v Chicagi. Pred vojno sta bili obe ceni enaki, po vojni pa je kanadski pool povzročil, da so bile kanadske cene višje, kot unijske. Pri letini 1930 pa je nastopil preokret; od tedaj

dalje so kanadske cene pod unijskimi. Vzrok za to je iskati v prenehanju intervencije poola na trgu, dočim je na drugi strani Farmboard kupoval ogromne količine pšenice z namenom, da vzdrži ceno, kar mu je deloma uspelo.

Organizacija našega izvoza

V svrhu organizacije našega izvoza je bila ustanovljena za izvoz deželnih pridelkov posebna družba, kateri so bila stavljena na razpolago znatna sredstva. Družba je bila ustanovljena v začetku leta in je začela delovati 10. junija 1930. Kapitala je imela 30 milj. Din, od katerega je večino vplačala država, le majhen del je dalo naše zadružništvo. Nekaj delnic so podpisali tudi naši izvozniki. Nadalje je družba dobila od trgovinskega ministrstva znatne kredite za vnovčevanje naših kmetijskih pridelkov. Družba se je bavila največ z izvozom pšenice, dalje pa tudi z izvozom koruze, ječmena, fižola, masti, slanine, vina, itd. Družba je že v prvi kampanji 1930/31 izvozila 5.679 vagonov pšenice, za katero je plačala 101·8 milj. Din. Istočasno je znašal ves ostali izvoz pšenice 7.217 vagonov. Družba ima vsekakor velike zasluge za organizacijo našega izvoza pšenice, saj je doslej šla naša pšenica na svetovne trge večinoma skozi posredniške roke. Njej v dobro je pripisati tudi, da velike količine pšenice iz letine 1930 niso v začetku bremenile trga, ker jih je družba kmalu izvozila. Seveda ne smemo misliti, da je družba povzročila dvig cen na našem notranjem trgu, ki je nastopil v zadnjih mesecih kampanje 1930/31. Tedaj namreč za izvoz blaga skoro ni bilo več in cene so se začele kalkulirati po uvozni pariteti, ne pa kakor doslej po izvozni, kjer so bile odločilne nizke cene svetovnih tržišč. Pri uvozni pariteti je dvignila cene visoko naša zaščitna carina, ki je bila meseca junija tudi še zvišana. V spomladnih mesecih smo imeli cene okoli 200 Din za 100 kg, kar je bila še kolikortoliko znosna cena, čeprav je bila po trditvah nekaterih kmetijskih strokovnjakov že pod produkcijskimi stroški.

Posebne ukrepe pa je zahtevala kampanja 1931/32. Junija so se začele ankete in priprave. Pričakovalo se je, da bo letina dobra. Splošno se je smatralo, da je treba prvič najti način, kako se zagarantira primerna cena pridelovalcu, drugič pa skrbeti za vnovčenje pridelka na evropskih trgih. Da so za oboje potrebna velika sredstva in močna organizacija, je bilo jasno. Vprašanje pa je bilo, če smo imeli obojega dovolj na razpolago. Vršila se je 24. in 25. junija 1931 konferenca, kakor posnemamo iz že omenjenega poročila ministrstva za trgovino in industrijo. Te konference so se udeležili zastopniki kmetijskih zadrug, mlinške industrije in izvoznikov. Konferenci so predložili svoje strokovno mnenje: mlinarji in srbske kmetijske zadruge. Oboji so bili mnenja, da je treba najti način, da se producentu zagarantira primerna cena, za katero je vlada smatrala 170—190 Din. Na konferenci je predlagal svoje ukrepe tudi g. Gottlieb, ravnatelj Privilegirane izvozne družbe. Ta predlog je bil najkonkretnjši, določal je natančno prodajo v notranjosti in izvoz. Predlog je računel z izvozno količino 35.000 vagonov, kar stane okoli 600 milj. Din. Obratni kapital se more obrniti dvakrat, torej je potrebno za finansiranje okoli 300 milijonov Din. Poleg tega je računati, da se bo dalo od inozemskih bank dobiti na podlagi dokumentov okoli 140 milijonov Din, ostalih 160 milijonov pa bi bilo potrebnih že v začetku sezone. Ta predlog je skoraj popolnoma obveljal. In kaj hitro je prišlo do izvajanja.

Mimogrede omenjamo, da na strokovni anketi v ministrstvu trgovine in industrije 24. in 25. junija ni bilo nobenega Slovenca in da zato predlogi niso v nobenem oziru mogli vpoštevati slovenskih interesov, katerih ni nikdo zastopal, zato so tudi ostali prizadeti.

Pšenična zakonodaja

Izvajanje državne intervencije na trgu potom Priv. izv. dr. se je hitro začelo. Prvič smo dobili 27. junija 1931 zakon o monopolu izvoza in uvoza pšenice, rži in pšenične moke. To je bilo potrebno, ker smo imeli v nekih trgovinskih pogodbah vezane uvozne carine na pšenico (Italija in Albanija).

Nadalje je bilo ob objavi zakona razglašeno, da ostane notranji promet prost in da bo izvozna družba začela intervenirati na trgu z nakupovanjem po tečaju 160 Din za pšenico povprečne kvalitete dne 5. julija. Končno je trgovinsko ministrstvo predpisalo pravilnik o načinu poslovanja Priv. izv. dr. za račun države pri izvozni kupčiji.

Družba je objavila nakupne cene za pšenico, ki so varirale po provenienci, vendar je bila osnovna cena 160 Din. Pri odrejanju cen je družba nastavila razmeroma visoko ceno za nekatere vrste, predvsem srbijanske pšenice. V večini okrajev Vojvodine si je družba pridržala monopol za nakup pšenice. Od tam prihaja namreč naše izvozno blago. Mlini so bili ločeni v takozvane »ušurske«, za katere smo dobili slovenski izraz »mlini na merico«, in trgovske mline. Prvi mlini so se bavili izključno z meljavo žita za kmete. Drugi pa so prodajali moko iz kupljene pšenice. Za trgovske mline v Vojvodini je bilo nadalje določeno, da ne smejo mleti več kot 40% pšenice iz Vojvodine, ostalih 60% mora biti iz drugih krajev države. Mlini iz ostalih delov države pa so smeli mleti samo do 25% pšenice iz Vojvodine, dočim so morali ostanek kupovati drugod.

S tem je bila dana baza za delo Privilegirane izvozne družbe in kampanja se je začela torej lahko v prvih dneh julija. Družba je bila v začetku nakupovanja navezana na lastna sredstva in na sredstva, ki jih je stavila na razpolago država. Toda finančni položaj države se je med tem poslabšal, kajti kakor je čitateljem znano, je bil prve dni julija uveljavljen Hooverjev moratorij za nemške reparacije, ki je zelo prizadel našo državo. Kajti netodohodek od reparacij je znašal (po odbitku izdatkov za medzavezniške dolge) letno okoli 888 milijonov dinarjev, pri čemer so seveda bile vštete tudi blagovne reparacije. Država je stavila družbi na razpolago pri Narodni banki v začetku kampanje znesek 100 milj. Din kot obratni kapital za nakup pšenice. Naknadno je dala še 8. avgusta znesek 50 milj. V teku meseca julija in avgusta je družba prevzela 113.863 ton ali 11.386 vagonov pšenice, za kar je plačala 193.4 milj. Din. Po poročilu ministrstva je bila ta količina do 31. avgusta tudi plačana. Ker pa sredstva niso bila zadostna, je bil stavljen na razpoloženje trg. ministru dne 19. avgusta predujem v znesku 32 milj. frankov, katere je dala Akceptacijska banka v Parizu. To je bilo v dinarjih 69.5 milj., kar je vse šlo za odkup v juliju in avgustu kupljene pšenice. Družba je torej dobila na razpolago za nakup 219.5 milj. Din, katere je skoro vse porabila, saj je odkupila v juliju in avgustu blaga za 193.4 milj. Din, ostanek se je porabil v prihodnjem mesecu.

Septemberske izpremembe

Med tem je prišla nova cenitev naše letine, ki pa je bila znatno višja, kot prvotna. Izkazalo se je, da bo treba računati z večjim odkupom. Potrebno je bilo poiskati nova sredstva. Zato je bila na novo urejena notranja trgovina, ki je bila kolikortoliko prosta po režimu z dne 27. junija 1931.

Zato je prišel zakon o prodaji pšenice v tuzemstvu, ki je datiran s 4. septembrom. Zakon je določal, da morajo vsi trgovski mlini kupovati pšenico pri Priv. izv. dr. Dosedanji ušurski mlini (drug izraz zanje je desetinski) pa smejo pšenico mleti samo za kmetijske potrebe, v ostalem pa moke ne smejo prodajati. Proda ne cene pšenice v tuzemstvu so bile odredene z 240 na bazi Tisa I, za vsak naslednji mesec 10 Din več. Zakon je nadalje določal, da se morajo popisati vse zaloge moke pri trgovcih, mlinih, pekih itd., ter zanje doplačati razlika v primeri z nabavno ceno. Vse te razlike, kakor tudi doplačila v bodoče, se bodo stekale v žitni fond, iz katerega se bodo krile izgube družbe pri izvozu in nakupu. Naredba o ustanovitvi žitnega fonda določa, da znaša doplačilo 60 par pri kg. Točno so določene tudi razlike za moko in otrobe. Nadalje so bile točno določene cene vseh vrst pšenice. V svrhu izvrševanja zakona o prodaji pšenice v tuzemstvu je finančni minister predpisal pravilnik o kontroli nad izvrševanjem predpisov zakona o prodaji pšenice. Po tem pravilniku so vršili kontrolo uslužbenci finančne kontrole, poleg družbe same. Vsaka vreča je morala nositi znak mlina in plombo družbe. S pristojnega mesta so ob priliki uveljavljanja zakona bila objavljena pojasnila, iz katerih je razvidno, da je družba prešla do dne objave (5. sept.) prijav za okoli 58.000 vagonov. Po brošuri trg. ministrstva je bilo koncem oktobra prijavljenih in sprejetih okoli 60.000 vagonov. Iz tega sledi, če sta prva in druga številka točni, da je bilo pa v septembru in oktobru prijavljenega prav malo blaga.

V zvezi s to ureditvijo doplačila za moko je postalo aktualno vprašanje cen kruha. Tedaj je vlada določila za vso državo enotno ceno kruha na bazi 4 Din za kg. Toda pokazalo se je, da ta ureditev ne odgovarja različnim cenam pšenice in moke v državi (te razlike so nastale radi prevoznih stroškov) ter je bilo potrebno, da se cena uredi po banovinah, kar je obveljalo.

Odkup v septembru

V mesecu septembru je družba kupila 49.429 ton blaga za ceno 84,5 milj. Din (4.943 vagonov), skupno torej v prvih 3 mesecih: julij, avgust in september 163.292 ton za 277,9 milj. Din (skupno 16.329 vagonov). Poročilo trgovinskega ministrstva omenja, da je bilo v bonih plačano tedaj pšenice za 10.170.000 Din. Da bi se izplačila pšenice mogla vršiti v redu, je družba najela pri finančni družbi SOK v Ženevi blagovno lombardno posojilo 150.000 funtov šterlingov, katere je sukcesivno izv. družba prejela z lombardiranjem pšenice, nato vrnjene za izvoz. Družba je dobila ta posojila na podlagi pomorskih dokumentov, šlepovskih dokumentov in varantov dokov ali uradnih skladišč v zapadnoevropskih pristaniščih ter donavskih pristaniščih (Budimpešta, Bratislava, Dunaj, Linc, Passau in Regensburg). Lombardno posojilo je znašalo (največ v švicarskih frankih in funtih) 51,3 milj. Din.

Za septemberski odkup je imela družba na razpolago te-le zneske: lombardno posojilo na blago 34,05, od mlinov plačane razlike na podlagi zakona o notranjem prometu s pšenico 17,5, od plačil za prodano blago v inozemstvu 12,9 in z žiroračuna ministrstva trgovine in industrije pri Narodni banki v znesku 20 milj. Din. Iz tega sledi, da je ministristvo trgovine in industrije dalo na razpolago za odkup žita do konca septembra 239,5 milj. Din.

Boni, ki so bili izdani v septembru, so imeli plačilni rok mesec dni do tri mesece. Glede praktičnega načina finansiranja dobavljene pšenice je 21. septembra odločil minister trgovine in industrije, da se bodo terjatve pšenice, — računi, do sedaj prinešeni v likvidacijo, ki so ostali neplačani, — plačale do zneska 100.000 dinarjev v gotovini in to v prvi vrsti producentom. Terjatve, ki presegajo vsoto 100.000 Din, se po poročilu ministrstva v omenjeni brošuri, plačujejo sukcesivno in sicer ena polovica vsakega posameznega računa v gotovini, od druge polovice pa ena četrtina v bonih z rokom mesec dni, druga četrtina v bonih z rokom treh mesecev brez obresti. Poročilo pravi nadalje: »S tem odlokom je bilo odobreno, da se z ozirom na izvozno sezijo vrše v prvi vrsti izplačila onih računov, ki predstavljajo terjatve izvoznikov, ki so angažirani s posli pri izvozu sliv, svežega sadja in ostalih kmetijskih proizvodov, ki ne stoje pod vplivom zakona o pšenici. Kmetijskim zadrugam, ki so izvrševale nakupe pšenice potom lombardnega ali katerekoli vrste kredita pri Poštni hranilnici, Narodni banki, Agrarni banki ali kateri drugi večji kreditni ustanovi, so z ozirom na roke teh kreditov ob priliki izplačil bile dovoljene vse mogoče olajšave.« Boni, izdani v septembru na podlagi teh določb, so bili izdani samo v zadnjih dneh septembra, za ta kratki rok pa jih je bilo dosti.

Izvoz je bil v septembru prav živahen, vendar je bila likvidacija poslov zelo težka, kar pričajo tudi dobljena plačila iz inozemstva, ki so znašala le 12,9 milj. Din.

Oktober

V mesecu oktobru je bilo izplačanih za odkup pšenice naroda 84,6 milj. Din. Glavna sredstva so bila tale: iz lombardnega posojila 15,45 milj., od mlinov, razlike plačane na podlagi zakona z dne 5. septembra, 20,7 milj., od plačila prodanega blaga v inozemstvu 23,2 milj. in z žiroračuna ministrstva trgovine in industrije pri Narodni banki 25,25 milj. Din. Skupno je družba porabila za nakup do konca oktobra torej 362,5 milj. Din, kakor priča seštevaje posameznih mesecev. Brošura pa piše, da je bilo odkupljenih do konca oktobra za 356,8 milj. Din. Tudi niso objavljeni podatki za oktober o količini odkupljenega blaga. Bonov je bilo izdanih za 16.710.000 Din.

Skupno je doslej samo ministristvo trgovine in industrije prispevalo za pšenično akcijo 264,75 milj., od tega pri Narodni banki 195,25 milj., ostanek iz inozemstva.

Izvoz se je razvijal dalje ugodno. Toda pojavile so se v Avstriji nove devizne odredbe, ki so naravnost onemogočale plačilo dobavljenih količin pšenice. Tudi Češkoslovaška je uvedla uvozna dovoljenja in posledica tega je bila, da se je nabrala v čeških obdonavskih pristaniščih znatna količina našega blaga, deloma še v vlačicah, deloma že v skladiščih. Bilo je menda okoli 7.000 vagonov. Šele v novembru je bilo to vprašanje rešeno.

Za november brošura ne navaja podatkov, pač pa le podatke o izplačilu bonov iz meseca septembra in oktobra. V oktobru je bilo septemberskih bonov izplačanih 5.240.000, nadalje je bilo v novembru plačanih bonov z enomesečnim rokom za 11.207.000 Din.

Skupne številke

Kakor smo že omenili, je družba za nakup blaga porabila v mesecih julij, avgust, september in oktober 362,5 milj. Din. Največ sredstev za odkup je družba dobila od države in sicer 264,75 milj. Din. Količina nakupljenega blaga je znašala v prvih 3 mesecih (brez oktobra) 16.329 vagonov. Do konca oktobra pa je bilo prijavljenih in prevzetih okoli 60.000 vagonov. Če cenimo oktobersko količino enako, kot v mesecu septembru, saj je bila zanjo plačana ista vsota, torej 4.900 vagonov, je družba odkupila do konca oktobra nad 21.000 vagonov, prijavljenih je torej še okoli 39.000 vagonov, katere bo treba plačati. To velja za konec oktobra. Kako se je odkup razvijal dalje, nimamo podatkov.

Pripominjamo, da se je žetev pričela že konec junija 1931 (okoli 26.) in 5. julija je prišla že prva pšenica v Ljubljano. Družba je od 11. julija do 10. novembra v inozemstvu prodala 2.084.936 stotov ali 20.849 vagonov, dobavljenih pa je bilo 1.660.240 stotov ali 16.602 vagona. Tu ni vračunanih 500.000 stotov, prodanih Českoslovaški, pa so sporni. Brošura pravi, da je družba v glavnem začela s svojo prodajo na svetovnih trgih šele 17. oktobra, torej sredi najhujšega romunskega dumpinga. Največ blaga je šlo na Češko, kjer je imela družba z Velkonakupno dogovor glede prodaje žita. Prišlo pa je do sporov, ki so bili šele v januarju likvidirani. Da je družba imela radi tega finančno škodo, je jasno.

Gibanje izvoza pšenice v zadnjih mesecih pa nam najboljše osvetljuje sledeča tabela:

		količina v tonah	vrednost v milj. Din
1. polovica	1931	5.317	8,8
julij	1931	18.314	35,4
avgust	1931	118.337	232,1
september	1931	46.636	53,1
oktober	1931	41.987	50,4
november	1931	47.856	57,2
december	1931	30.373	37,4

Skupno je torej izvoz pšenice znašal v drugi polovici leta 1931 183.087 ton ali 18.308 vagonov za 321,1 milj. Din. Ta številka se razlikuje od številke izvoza, ki jo navaja ministrska brošura, tudi če odbijemo novemberski in decemberski izvoz.

S tem smo podali kolikor mogoče vsestransko sliko vprašani, ki so nastala v naši državi ob uvedbi pšeničnega režima, tako da nam je sedaj mogoče osvetliti vprašanje še z drugega stališča.

Vprašanje valorizacije cen važnih proizvodov, posebno kmetijskih, se je pojavilo ob padcu cen kmetijskih pridelkov, katerim istočasno niso sledili tudi drugi proizvodi. Ker je bila kmetijska produkcija v primeri z drugo produkcijo nezaščitena, se je pojavljala upravičena zahteva, da država z javnimi sredstvi priskoči na pomoč kmetovalcu, katerega so splošno, pa bolj v frazah imenovali steber države. Toda doživeli smo v drugih državah celo vrsto poskusov, ki so ob boljši organizaciji in več sredstvih doživeli fiasko. Kakor posnemamo iz posebne izdaje »Frankfurter Zeitung« »Nachkriegskapitalismus«, so doslej največje akcije na tem polju bile: kavčuk, kava in pšenica. Toda pokazalo se je, da ti posegliji države v produkcijo niso prinesli posebnih rezultatov, čeprav je n. pr. unijski Farmboard imel na razpolago sredstev za pol milijarde dolarjev. Cene pa so vsem akcijam navzlic padale dalje in dalje.

Konkretno vprašanje nastaja sedaj, kako je bilo z našo pšenično akcijo. Zanj so šla direktno javna sredstva v velikem obsegu, v kolikor niso zadostovala, so bili pritegnjeni še mestni konzumenti in pa sploh konzumenti moko iz takozvanih trgovskih mlinov. Kar se tiče državnih sredstev, se v splošnem niso pojavljali ugovori, vsaj dokler je bilo finančno stanje države ugodno. Težje pa je postalo breme ob uvedbi doplačil za pšenico in moko v septemberskem režimu. Sedaj je konzum direktno občutil breme, za katerega mu je bilo rečeno, da se bo finansiral celo izvoz. Kajti med tem se je namreč začel znaten izvoz. Istočasno so iz zetske

in primorske banovine prihajali glasovi o izredni suši, ki je uničila večino pridelkov in povzročila stradanje velikega dela prebivalstva v teh krajih, tako da je morala celo država uvesti pomožno akcijo za te kraje. Žito smo izvažali, pri nas ga pa stotisoči niso mogli kupiti. Zato je dobila cela akcija nesocialen izgled, čeprav se objektivno ne bi smela tako imenovati. Problem takozvanih pasivnih krajev je postal tako aktualen in istočasno je ob njem dobival pšenični režim drugo sliko. Zato je tudi pri nas začelo vedno bolj prevladovati mnenje, da se naj državna sredstva porabijo še v druge svrhe, ne pa samo za vojvodinskega kmeta.

V primeri s kmetovalci drugih pokrajin je vojvodinski kmet gospod, s katerimi hribovci v ostalih pokrajinah ne morejo tekrovati. Poleg vsega tega pa je vsa akcija prišla v odlični meri v korist veleposestnikom, kar jo je v znatni meri diskreditiralo. Vsa dodatna kupna moč vojvodinskega kmeta ni pomagala prebroditi splošne gospodarske krize, zlasti še, ker ni bila dovolj sistematična. Sistem bonov namreč ni prinesel koristi za manjšega producenta, ki je nujno rabil denar, pa bonov ni mogel vnovčiti takoj, ali pa mu je bilo diskontiranje predrago, zlasti ker je medtem nastopila občutna kreditna kriza v vsej Vojvodini, kakor v ostalih delih države (mimogrede omenjamo, da datira kriza na vojvodinskem denarnem trgu že od maja dalje, od madjarskega moratorija). Končno so bile prijavljene od kmetov velike množine pšenice za odkup, kar priča tudi statistika, pa dvomimo, če so prišli ob našem birokratizmu najpotrebnejši prvi na vrsto. Preje, pred njimi so prišli na vrsto oni, ki so imeli zveze, itd. To pa seveda niso bili manjši ljudje. Da cela akcija ni šla brez korupcijskih priveskov, je razumljivo pri tamošnjih razmerah.

(Konec prihodnjč)

S. O. NEDRAM

ZDRAVJE IN USPEH

Štednja je danes beseda, ki si jo je postavilo človeštvo za svoje geslo. Štednja v državnih, pokrajinskih, občinskih in rodbinskih proračunih. Štednja nas reši iz vseh kriz. Industriji, trgovci, podjetniki štedijo in kdor je pameten, se ne upira struji, ki je edina spasonosna.

Prav kakor materialna pa je nujno potrebna moralna štednja, v prvi vrsti štednja z zdravjem. Zakaj zdravje je najvažnejši kapital, ki se zaupavlja najbolj lahkomišelnostjo celo v najresnejši dobi. Zdravje je podlaga in vir bodočnosti, zdravje varuje človeka telesnih in nravnih sovražnikov, zdravje daje samozavest, močno voljo, polet in vztrajnost, a vzbuja zaupanje drugih in omogoča vpliv in moč nad šibkimi, bolehnimi. V tekmovalstvu je že samo zdravje pol uspeha.

Čudno, kako daleč je ležala Anglija in Amerika vzlic železnicam, parnikom, telegrafu in telefonu od srednje Evrope. Kako dolgo je bilo treba, da smo tudi na naši celini spoznali istino, da je zdravje prav tako ali še važnejše kakor izobrazba. Ali tako daleč še zmerom nismo, da bi bilo tudi na naših srednjih in visokih šolah gojenje sporta, množenje telesne sile, utrjevanje zdravja prav tako bistveno, kakor študiranje knjig. Frank Harris, veliki angleški pisatelj in politik, je v svojih spominih, ki jih priporočam čitati vsakomur kot prav posebno zanimivo in poučno berilo, pokazal, kako ogromnega delokroga je sijajno usposobljen zdrav, v sportu utrjen človek. In še kot starec se je radoval svojih zmag v boksanju, sabljanju, vesljanju, korakanju i. dr. prav tako, kakor svojih zmag na vseučilišču, v literaturi, politiki, na borzi in še na drugih duševnih toriščih.

În angleški pisatelj Warwick Deeping piše v svoji knjigi »Stotnik Korrell in njegov sin« mnogo o vzgoji in šolanju. Povsem zameta šolski sistem, ki je vladal tudi pri nas še do nedavnega. »Fant naj se uči, da prenese tudi sunek v piščal, ne da zjavka. Vsak zdrav deček bi moral prenesti udarec s pestjo. Zdravje in dobre manire so podlaga. Vedno se mi zdi, da se (po šolah) polovica mladosti zapravlja brez koristi; samo da se ubija čas in da se dečki iz dolgega časa popačijo. Mladenič leze dalje ali pa ga starši rinejo dalje. Vednosti tlačijo vanj, ki ga ne zanimajo. Dve tri ure na dan naj bi ga učili z vso spretnostjo, pa gojili boksanje, plavanje, morda tudi jezdarjenje. Mnogo naj bi se kretali na svežem zraku!« Skratka: prvo je zdravje — vse drugo pride samo...

Svett Marden pa pripoveduje: Nedavno je prišel mlad, resnoben mož k meni in me je vprašal, kako naj pomnoži svojo sposobnost za delo in lažje doseže uspehe. Bil je bled in mršav, in njegov obraz je kazal sledove razuzdanosti. Mladenič je stremel očividno po karieri, toda hodil ni po pravi poti. S par vprašanji sem dognal, da sicer ne živi razuzdano v navadnem pomenu besede, toda živel je tako, da je svojemu zdravju nemalo škodoval. Do dveh, do treh ponoči je posedal, čital in se učil, podnevi pa trdo delal. Da bi dvigal svoje izčrpane sile, je pil preveč ne le čaja in kave, tudi whiskyja in je jemal celo zdravila. Ni se zavedal, da vplivajo ta umetna vznemirjevalna sredstva kakor udarci z bičem na preutrujenega konja. Ne bo več dolgo, in po takem življenju bo moral mladenič postati duševna in telesna razvalina.

Saj je neverjetno, kako nevedni so celo drugače bistri ljudje v vprašanjih telesnega zdravja.

Ni dolgo tega, pripoveduje Marden, sem slišal na vlaku dve mladi deklici, ki sta se pogovarjali o svojih zabavah. Ena je pravila, da že dolgo ne prihaja pred 2. ali 3. zjutraj domov, včasih pa celo šele ob 4. Druga se je čudila, kako je mogoče, da ni že omagala. »Ej, treba se je le navaditi!« je odgovorila prva. Bili sta okoli dvajset let stari, dobro oblečeni in menda iz omikanih slojev.

Bržčas bodo taka dekleta, ko bodo imela trideset let in morda gospodinji, bolehnata poležavala in se čudila, kam jim je izginila nekdanja moč in zdravje.

Večina mladih ljudi zapravlja svoje duševne in telesne moči, kakor bi imeli zanje vir, ki ne usahne nikoli. Zato pa gledamo okoli sebe toliko podpovprečnih oseb, ki se brez uspeha bore za obstanek in napredek, ker so telesno in duševno oslabele, prezgodaj izčrpani in jih niti vsa železna volja ne more več vzdržati na površju. Bistri so, tudi izučeni in izvežbani, a telo jim odpoveduje, ker niso pravočasno štedili z njegovimi silami.

Ni nič bolj žalostnega, kakor gledati človeka, ki je talent, a ne more delati, dasi se muči in sili, ker je izmozgan in izcejan. Na vseučilišču ali na trgovski akademiji je živel divje in objestno, popival in užival do skrajnosti, svet bi bil obrnil narobe, vsemu je zabavljaj, nič mi ni bilo prav in dobro. Ko pa stopi v praktično življenje, da bi dokazal, kako naj se dela bolje, lepše in pametneje, se izkaže, da je le še razvalina človeška. Talent, od katerega bi pričakovali veledel, se izgubi v kot, neznan hira in izgine brez sledu. Često so taki nesrečniki še revolucionarji, ki dolže krivde ves svet, stranke, vlado, družabni ustroj, kapitalizem in kdo ve kaj še vse; le nase se ne spomnijo: pozabili so, da so

le sami v svoji mladosti izpodrezali korenine drevesu, ki zdaj vene in umira. Medtem pa zdravi, morda manj nadarjeni, uspešno napredujejo v vplivu in imetju.

O, zdrav biti, življensko moč čutiti v vsakem živcu in v vsaki žili ne le sredi življenja, nego še v starosti prav tako, kakor v mladosti, biti sposoben, da se raduješ do smrti dela in vsakršnega plemenitega užitka, to je edina resnična sreča. Kakor dečki, ki v prekipajoči življenski energiji vriskajo in kriče, drsajoč se v svežem zimskem zraku po svetlem ledu, smo lahko tudi starci še zmerom podjetni in vedri, vztrajni in neumorni v trudu in uživanju, samo ako smo znali ostati zdravi.

In ker je zdravje največje in najbolj varno naloženo bogastvo, ni nobena žrtev za zdravje prevelika. Po delu vsega dneva si privošči zveče mir in počitek, a ne išči razvedrila v hrupu in dimu, pri alkoholu in debatah; čista glava in izpočito telo ti bosta služila naslednji dan brez napora. Discipliniraj se in nauči se odrekanja zabav, ki te uničujejo duševno, telesno in gmotno. Ob nedeljah in praznikih bodi povsem svoboden; izleti v hribe ali po ravnem nekaj ur peš in ne zmeni se ne za vlak ne za voz. Navadi se, da pustiš vse skrbi in težave svojega poklica v uradu, da jih ne nosiš s seboj, ne mučiš ž njimi še doma sebe in svojcev, nego si doma le človek, ki se raduje življenja in ljubezni svoje obitelji. In dovoli si vsako leto odmor, ko se popolnoma odtrgaš od svoje okolice, izgini v svet, v tujino, na morje ali letovišče ter bodi samsvoj gospod, ki je pretrgal vse vezi. Potem se vrneš svež in željan novih borb za napredek in uspeh. In ostaneš zdrav in mlad do zadnjega.

S krepko voljo se da doseči vse. Poznam moža, ki se je discipliniral tako, da zvečer z obleko odlaga celo najkrutejše skrbi in spi vso noč pokojno kakor otrok. Kakor bi zaprl za seboj vrata in ugasil vse luči, v postelji ne sliši in ne vidi, ne čuti in ne misli ničesar več, nego le spi, spi brez sanj. Zjutraj pa je veder in zdrav in svež, odhaja na novo delo, novo borbo. Zmaga ali poraz: vse eno. Živec mu ne vznemiri nič. Tak je uspeh volje vedno zdravega moža.

Vsi pa poznamo ljudi, ki se že iz gole navade počutijo vedno bolne. Naj so spali še tako dobro, naj imajo najboljši tek, naj jim obraz žari od zdravja, vedno odgovarjajo na vprašanje, kako se jim godi, da so bolni. In najrajši govore o svojih živcih, svojem želodeu, svojih obistih in jetrih ter vas celo moré z opisovanjem svoje dobre ali slabe prebave in — stolice... Strašni ljudje, ki razširjajo okoli sebe le občutje bolnišnice in mrtvašnice!

A ne zavedajo se, da so svojega trpljenja le sami krivi, ker so se nanje tako navadili, da se zdrave ne znajo več počutiti. Namesto da bi vsako, zlasti neznatno boleost premagali s preziranjem, si jo še pomnožujejo, da jo opazujejo in drugim razlagajo; namesto da bi si pregnali glavobol z izprehodom, uživajo tablete in drugačna sredstva, se zapirajo in polegajo. Sami sebi se smilijo, iščejo sočutja s tem, da svojo bolezen še pretiravajo, se v svoji bojazni vznemirjajo in si stanje res še poslabšajo. Zakaj, kjer ni odpora, ima bolezen lahek pristop. Kdor sam nad seboj obupuje, njemu ni lahko pomagati. Brez samozavesti ni mogoče doseči ničesar, najmanj pa ozdravljenja. Kdor ni prepričan, da niso njegovi organi nič slabši kakor drugih ljudi, mora biti izgubljen. Zakaj duša in telo sta v tesni zvezi. Ako se človek duševno zapusti, propade tudi telesno. Kadar omaga volja za ozdravljenje, tudi telesni sokovi od-

povedo svoje delovanje in presnavljanje. Zato vidimo često, da obupanec in resigniranecev ni bilo mogoče rešiti.

Kdor se brez odpora vdaja tugi in domišljiji o svoji bolezni, odpira okna in vrata vsem sovražnikom sreče, uspeha in zdravja. Kdor se v takem boleznem razpoloženju oklene dela, si poišče izpremembe in raztresenja, pa se bo čudil, kako naglo je pozabil na nadležno mōro. Ako si sam do sebe neizprosni in si ne dovoljuješ mehkuženja, lenarjenja in popuščanja v dolžnostih, boš bolj zdrav in sposoben za delo brez prestanda. Tudi človeški duh in človeško telo sta stroja, ki morata teči, da ne zarjavita. Kdor sam kapitulira, naj ne toži, da je premagan po zli usodi. Ako si zapravlil svojo voljo, energijo in veselje do dela, ti ne more pomagati iz bankrota noben čudež več.

Skrbi zase in ljubi brata! je najlepše socialno geslo. Kdor ni sam sebi najboljši prijatelj, ki skrbi za lastni telesni in duševni blagor, je zapravljevec darov narave in svojih dedov. Svojega namena ne doseže nikoli.

(Konec prihodnjič)

NAŠE GOSPODARSTVO V JANUARJU IN FEBRUARJU 1932

Z nekoliko večjim optimizmom, kakor prejšnje leto, se je začelo tekoče. Predvsem so se izboljšale razmere na denarnem trgu, čeprav smo še daleč od razmer, ki so vladale prejšnja leta, posebno v naših krajih. Proces pocenitve denarja je šel tedaj le polagoma naprej in dobivali smo počasi vedno cenejši denar. Deloma je ta preokret bil gotovo v zvezi z zamenjavo tisočakov.

Po novem letu se je dotok denarja v tako v banke, kot regulativne hranilnice in zadruga izredno povečal; posebno se je to čutilo v drugi polovici januarja in prve dni februarja. Ta pojav smo opazili tako v Zagrebu, kakor v Beogradu in v Ljubljani. Zadnji teden sicer poročajo iz Zagreba, da je dotok vlog postal slabejši, kar je razumljivo. Seveda moramo takoj ugotoviti, da so zabeležili večji dotok vlog predvsem oni zavodi, ki so že doslej kolikor mogoče ugodili željam in potrebam klientele. So pa seveda še denarni zavodi, pri katerih o dotoku vlog vsaj v večji meri dosedaj še ni govora.

Ta likvidnost se sedaj na denarnem trgu vedno bolj pozna. To potrjujejo tudi izkazi Narodne banke, katere objavljamo v poročilu. Žiro-računi, ki so še ob stabilizaciji dinarja znašali sredi leta 1931 (28. junija 1931) 707·8 milj. Din, so do 8. oktobra padli na minimum 213·5 milj. Din, do konca leta pa so se povečali na 387·8 milj. (dne 22. decembra). Zaradi potreb za ultimo decembra so se zmanjšali do 31. dec. na 326·2 milj., v letu 1932 pa so zopet začeli naraščati. Posebno so narasli od 8. do 15. januarja in sicer za 213·3 milj. Din. Kasneje prirastek ni bil več tako velik, od 31. januarja do 8. februarja so celo padli za 65·7 milj. Din. Kajti naše banke so medtem začele vedno bolj kupovati državne blagajniške zapise, katere izdaja Narodna banka. Ti blagajniški zapisi nosijo obresti in so kratkoročni do 3 mesece. Banke pa se zaenkrat, dokler se popolnoma ne ustalila tendenca na denarnem trgu, ne upajo zopet plasirati večjih vsot v gospodarstvo, ker hočejo biti likvidne. Ti zapisi so izkazani v postavki: obveznosti z rokom, v kateri so tudi devizne obveznosti banke. Kakor je znano, je sicer naša Narodna banka dobila letos nekatere nove devizne kredite, vendar je glavni prirastek postavke: obveznosti po vidu pripisovati kupovanju blagajniških zapisov banke.

Zneski, ki so jih prejele banke na vlogah, so prav znatni in gredo pri nekaterih zavodih v desetine milijonov. Seveda je treba pomisliti, kako velike vsote so banke izgubile v drugi polovici preteklega leta na tujih sredstvih. Te vsote pa gredo v stotine milijonov dinarjev, česar ne more prinesiti en sam mesec. Zaenkrat niso še objavljene bilance naših denarnih zavodov za 1. 1931. Zato smo

navezani bolj na cenitve. Edino regulativne hranilnice objavljajo stanje svojih vlog vsako četrletje, dočim za banke v naši državi objavlja samo sumarične podatke Narodna banka. Zeleti pa bi bilo, da po vzgledu Zveze jugoslovanskih hranilnic začne objavljati tudi Društvo bančnih zavodov statistiko tujih sredstev svojih članov, katero itak pošilja Narodni banki. Tako objavlja svoje podatke Združenje vojvodinskih bank.

Iz statistike Zveze jugoslovanskih hranilnic je razvidno, da so na koncu leta 1930 znašale po našem računu skupno s kapitaliziranimi obrestmi vred hranilne vloge 1182.1 milj. Din, od česar odpade na kapitalizirane obresti 53.2 milj. Pri tem je pa vpoštevati, da je znašala faktična vsota kapitaliziranih obresti več, ker so bile kapitalizirne obresti že prištete pri nekaterih zavodih (Celjska mestna hranilnica in Hranilnica kmečkih občin). Višina hranilnih vlog je bila naslednja:

31. decembra	1929	1025.0	milijonov	dinarjev
31. decembra	1930	1182.1	"	"
31. marca	1931	1203.1	"	"
30. junija	1931	1219.8	"	"
30. septembra	1931	1217.2	"	"
31. decembra	1931	1205.6	"	"

Vloge po stanju z dne 31. decembra lani so brez kapitaliziranih obresti, katere je ceniti na približno 55 milj. Din, tako da je ceniti vse vloge na približno vsoto 1260 milj. Din. V primeri z začetkom leta 1931 so sicer vloge bile na koncu leta vkljub dvigom v zadnjem četrletju višje. Deloma je to dejstvo pripisovati tudi načinu knjiženja pri nekaterih zavodih. Če vpoštevamo faktično stanje, so se vloge regulativnih hranilnic zmanjšale v znatno večji meri kot izkazuje statistika.

Slovenske banke so v drugi polovici leta 1931 izgubile na tujih sredstvih okoli 400 milj. Din. Od tega odpadejo največji zneski na velebanke. Največ tujih sredstev so izgubili oni zavodi, ki so zadovoljevali v teku leta (tudi po 24. septembru) vse zahteve klientele. Pri nekaterih zavodih gredo ti zneski v stotine milijonov dinarjev.

Med zagrebškimi bankami je prišla prva s svojo bilanco Prva hrvatska štedionica. Banka je izgubila v preteklem letu na tujih sredstvih (hranilne vloge, tekoči računi in upniki) okoli 600 milj. Din pri bilančni vsoti nad 3 milijarde Din. Izmed slovenskih bank doslej še nobena ni objavila bilance.

V prejšnji številki smo poročali o zakonu o kovanju srebrnega denarja. Sedaj je Narodna banka sklenila pogodbo z državnimi kovnicami denarja v Parizu in Londonu, deloma pa se bodo srebrniki kovali tudi v naši državi. Narodna banka je tudi objavila, da kupuje srebro in srebrni denar po gotovem tečaju. Poleg tega je Narodna banka začela kupovati tudi zlati denar, kar se že deloma pozna v izkazih Narodne banke. Zamenjava bankovcev se je izvršila normalno in je ceniti v Sloveniji zamenjani znesek na ca. 200 milj. Din. Jasnó je, da so bili tezavrirani zneski prav znatni, na drugi strani pa je pri nas denarni promet tako razvit, da ne potrebujemo tolikih vsot gotovine kot n. pr. v drugih krajih države. V Vojvodini so bile od posameznikov zamenjane za naše razmere naravnost ogromne vsote. To je na eni strani dokaz, da je bilo v Vojvodini zelo razvito tezavriranje denarja (kar je bil že slučaj v prejšnjih letih), na drugi strani pa zopet vidimo, da je v Vojvodini veliko bogastvo in da tamkajšnji kraji niso bili tako potrebni državne podpore, kot jim jo je dala žitna akcija.

Za naše gospodarstvo je važno, da je bil prve dni meseca objavljen državni proračun za leto 1932/1933. Predlog proračuna za splošno državno upravo znaša 7550.9 milj. Din (sedanji proračun znaša 8522.4 milj.), dočim je proračun državnih podjetij 3849.1 milj. (sedanji znaša 4687.9). Skupno znaša ves proračun 11.4 milijarde Din v primeri s 13.2 milijardami v tekočem proračunskem letu. S sedanjo višino je proračun manjši kot je bil leta 1928/1929, ko je znašal 11.6 milijarde Din. Vpoštevati je nadalje treba, kakor je razvidno iz izjave finančnega ministra, da so k sedanjemu proračunu sprejeti še nekateri naknadni in izredni krediti v skupnem znesku 463 milj. Din. Poleg tega se je zvišala postavka bremen za državne dolgové za 338 milj. Din, deloma radi povečanja izdatkov za prejšnja posojila, največ pa radi obrestovanja novih posojil, ki jih je najela naša država v l. 1931. To je 7% medn. stab. posojilo, katerega obresti zahtevajo 171 milj., nadalje francosko državno posojilo, ki zahteva zase 143.2 milj. Din. Izdatki so reducirani v primeri s prejšnjimi leti, kar se bo ostalemu gospodarstvu obutno poznalo. Obseg redukcij še ni znan. Med dohodki nemške reparacijske dajatve sploh niso predvidene, nadalje je predvidenih manj neposrednih davkov za 431 milj., posrednih

za 316, monopolskih dohodkov za 101 milj. itd. Dohodkov državnih gospodarskih podjetij je predvidenih za 565 milj. manj, kot v tekočem proračunu.

Nadalje je bil te dni objavljen proračun Dravske banovine za 1932/1933, o katerem je že razpravljajal banovinski svet. Ta proračun znaša 111.95 milj. Din. V primeri s sedanjim proračunom je ta predlog številčno manjši za 4.4 milj. Din ali 3.8%. Prvotni predlog proračuna je namreč znašal 116.35 milj. Din, pa je bil v jeseni znižan na 104.7 milj. Nova je med banovinskimi davščinami davščina na nakladanje in razkladanje na železnicah, katere donos je proračunan na 8 milj. Din. Proti tej taksi so se gospodarski krogi borili že pri prejšnjih proračunih, vendar vedno uspešno. Kako bo letos, pa ne vemo.

Med poskusi ublažitve gospodarske krize v večjem stilu je ameriški predlog glede zmanjšanja kritja za bankovce. Ta predlog je ameriški parlament na podlagi priporočil strokovnjakov sprejel. Sedanji odstotek kritja znaša 67%, dočim zakon o federalnih rezervnih bankah določa kot najnižje kritje 40%. Na podlagi tega dejstva se bo povečal obtok bankovcev, da se izognejo posledicam velikega tezaviranja denarja, ki ga cenijo na milijardo dolarjev. Povečanje obtoka seveda še ne pomeni inflacije, kakor predstavljajo nekateri dnevni listi, ki ne presojajo gospodarskih dogodkov dovolj strokovno. Bolj primeren izraz je redeflacija. Moče bo Ameriki uspelo pognati nekaj več življenja v vse gospodarstvo.

Denarni trg

Že v splošnem delu poročila smo se bavili z izpremembami na denarnem trgu, zato se sedaj omejujemo na analizo pričujočih podatkov.

Izkazi Narodne banke kažejo, da je devizni zaklad banke stalno padal. Temu padcu ni odpomoglo tudi dejstvo, da je Narodna banka postrila devizne predpise. Poleg tega je bilo treba uvoznikom prijaviti svoja dolgovanja v inozemstvu na dan 31. decembra in je Narodna banka v začetku leta dajala devize samo za tekoče potrebe, odnosno zapadle menice, račune, fakture itd., pa tudi za uvoz po prvem januarju. Do dne, ko to pišemo, še niso bili vsi zaostali računi za preteklo leto poravnani. Nadalje smo pretekli mesec sklenili sporazum o kliringu z Avstrijo (20. januarja). Počakati pa moramo, kakšne rezultate bo prinesel ta kliring za naše gospodarstvo. Dosedanja izkustva držav, ki so sklenile z Avstrijo pogodbe o kliringu, niso nič kaj vzpodbujajoča. Za naše devizno gospodarstvo je važno, da je upravni odbor Banke za mednarodne obračune na svoji zadnji seji, ki se je vršila 11. januarja, podaljšal svoje devizne kredite naši Narodni banki. Poleg tega pa ji je še odobril kredit v znesku 1 milj. dolarjev (2 milijona dolarjev pa bo dala Banque de France), skupno torej 3 milj. dolarjev novih kreditov za našo Narodno banko. S tem je dana garancija, da ima naša Narodna banka dovolj sredstev za vzdrževanje stabilnosti našega dinarja.

Iz izkazov Narodne banke je nadalje razvidno, da so po novem letu začela menična posojila padati, v še večji meri pa se je zmanjševal lombard. Le v naj-novejšem izkazu imamo zabeležiti povečanje meničnih posojil. Najbolj pa potrebuje sedaj Narodno banko državna blagajna, ki je za konec leta 1931 vrnila izposojeni si predujem v znesku maksimalnih 500 milj. (po zakonu o Narodni banki si lahko izposodi do 600 milj. Din, katere pa mora brezpogojno vrniti do konca vsakega koledarskega leta). Po novem letu pa si je glavna državna blagajna izposodila v kratkem času že 431 milj. Din. Vpoštevati je namreč treba, da davčni donos v prvih mesecih leta ni nič kaj zadovoljiv. Poleg tega je treba še za amortizacijo in obrestovanje vojne škode prispevati znatna sredstva. Iz bilance banke za preteklo leto, odnosno drugo polovico leta je razvidno, da se je na koncu leta zmanjšal državni dolg pri banki (postavka prejšnji predjudni državi) za 25.7 milj. dinarjev. Glede poslovnega uspeha banke za 1931 nam je cmeniti, da je bil znatno boljši kakor leta 1930, saj vidimo, kako so bila znatna menična in lombardna posojila banke v teku l. 1931. Vendar bo dividenda banke za 1931 ostala ista kot za leto 1930: 400 Din na delnico, katere nominale znaša sedaj 3000 Din. V obtoku je zabeležiti, da je obtok bankovcev padel proti koncu meseca januarja pod 5 milijard Din, kar že dolgo časa ni bil slučaj. Državne terjatve pri banki niso znatne, večje pa so terjatve državnih gospodarskih podjetij. Bistveno pa vplivajo na višino obveznosti po vidu žiroračuni, ki so se, kakor smo že omenili na drugem mestu, znatno povečali. Naša emisijska banka računa svoje kritje z ozirom na obtok in obveznosti, ki so takoj plačljive. Obveznosti po vidu, katere tvorijo, državne terjatve, žiroračuni in računi državnih gospodarskih podjetij, so pravzaprav potencialen obtok, saj se lahko takoj izpremenijo v bankovce. V zakonu je določen

odstotek kritja vseh obveznosti z zlatom na 25⁰/₀; z zlatom in zlatimi devizami pa na 35⁰/₀. Po najnovejšem izkazu Narodne banke, ki nam je na razpolago, torej za 8. februar, pa znaša samo zlato kritje 31.44⁰/₀, skupno zlato in zlatodevizno kritje pa 36.11⁰/₀. Tako nizkega kritja (skupnega namreč) doslej še nismo imeli. V ostalem so bili izkazi Narodne banke naslednji (v milj. Din):

	22. dec. 1931	31. dec. 1931	8. jan. 1932	15. jan. 1932	22. jan. 1932	31. jan. 1932	8. febr. 1932
zlato	1758.2	1758.4	1758.4	1758.5	1758.6	1758.9	1759.1
valute	5.3	6.4	6.5	8.1	8.1	2.1	1.6
devize	322.3	332.1	332.8	315.7	338.0	287.8	258.7
devize izven podlage	89.7	86.4	88.0	92.3	86.6	82.9	83.6
skupna podlaga	2085.8	2096.8	2097.7	2082.3	2104.7	2049.0	2020.4
menična posojila	1911.7	1965.6	1957.5	1946.9	1944.7	1939.2	1946.6
lombardna posojila	294.5	287.2	285.6	282.9	279.6	276.8	270.6
začasni drž. predujmi	95.0	—	150.0	250.0	300.0	380.0	431.0
bankovci v obtoku	5047.3	5172.2	5206.3	5054.6	4911.7	4944.8	4990.2
državne terjatve	61.8	29.3	39.2	46.7	133.1	56.2	39.9
žiro	387.8	326.2	353.4	566.7	581.1	582.3	516.6
drž. gospodar. podjetja	47.1	60.9	43.7	44.9	112.9	56.2	48.1
skupne obveznosti							
po vidu	496.7	416.5	436.3	658.3	827.0	698.9	604.7
obveznosti z rokom	751.7	681.1	764.8	770.8	802.4	907.6	979.9
obtok in obveznosti							
po vidu	5544.0	5588.7	5642.6	5712.8	5738.7	5643.7	5594.9
kritje v odstotkih	37.62	37.51	37.17	36.44	36.67	36.30	36.11
zlato kritje v odst.	31.71	31.46	31.16	30.78	30.64	31.16	31.44

Med ostalimi važnimi institucijami na denarnem trgu, svojih bilanc za 1931 še nista objavili niti Državna hipotekarna banka, kakor tudi ne Poštna hranilnica. Pač pa so nam na razpolago podatki o poslovanju Poštne hranilnice v preteklem letu z objavljenimi podatki za mesec december. Te podajamo v naslednjem:

	Promet		Vloge na ček. rač.	
	1931	1930	1931	1930
januar	5451.2	5089.5	883.9	852.2
februar	4719.3	4569.5	848.1	845.7
marec	5155.0	4881.5	847.0	816.0
april	5301.1	5056.8	792.1	808.7
maj	5325.6	5259.3	862.0	839.8
junij	5571.6	5223.3	851.9	802.1
julij	5685.5	5693.6	815.7	875.4
avgust	5644.7	5785.6	806.6	847.0
september	5426.8	6021.6	702.9	815.2
oktober	5022.1	6210.5	700.8	874.7
november	5168.9	5927.7	767.8	841.4
december	4808.2	5854.4	799.6	978.8

December je prinesel običajni padeč prometa, ki pa je znatnejši kot prejšnje leto. Tudi vloge na čekovnih računih so bile na koncu leta 1931 manjše kot konec prejšnjega leta. Ugoden razvoj pa beležijo hranilne vloge. Te so v decembru narasle za 20 milj. Din, od katerih pa je pripisovati kapitaliziranim obrestim okoli 13 milj. Din. Konec leta 1931 so znašale 343.0 milj. Din v primeri z 209.6 milj. Din konec leta 1930 in 106.6 milj. Din konec leta 1929. Skupno je v teku leta 1931 število vlagateljev naraslo od 127.196 na 177.252. Dotoka hranilnih vlog v Poštno hranilnico, kakor smo to že omenjali v prejšnjih poročilih, ni omejila jesenska finančna kriza. Skupno je znašal na poštočekovnih računih Poštne hranilnice lani promet 63 in pol milijarde Din, dočim je znašal prejšnje leto 1930 65 in pol, leta 1929 pa 59.7 milijarde Din.

Na ljubljanski borzi je lani znašal devizni promet 852 milj. Din v primeri z 957 milj. Din v letu 1931. Nadalje je znašal promet v valutah 0.5 (0.4), v efektitih 1.5 (1.1) in v blagu 10.6 (—) milj. Din. Zagrebška borza pa izkazuje naslednji promet: devize 2877.4 (3143.9), valute 62.2 (2.3) milj., državni papirji 142.9 (230.1) milj., delnice denarnih zavodov 14.6 (13.0) milj. in delnice industrijskih podjetij 7.4 (11.0) milj. Vpoštevati je še treba, da je bil lani 26. oktobra ukinjen ves promet v delnicah na zagrebški borzi.

Tečaji državnih papirjev na zagrebški borzi so bili v zadnjem času naslednji:

	7% inv. pos.	vojna škoda	8% Bler. pos.	7% Bler. pos.
28. februarja	86.50 — 87.50	416.— — 417.—	92.— — 92.50	81.75 — 82.—
30. junija	83.— — 86.—	389.— — 390.—	90.50 — 91.25	80.— — 80.75
30. septembra	68.— blago	298.— — 302.—	60.— — 62.50	53.— — 54.—
30. novembra	65.— — 67.—	276.50 — 277.50	64.— — 66.—	58.— — 59.—
31. decembra	60.— blago	230.— — 235.—	58.— blago	47.50 — 49.—
29. januarja 1932	55.50 — 57.—	225.— — 228.—	50.— — 51.50	45.75 — 46.25
15. februarja	58.— — 59.—	251.— — 254.—	53.— — 54.—	45.50 — 46.50

Iz teh števil je razvidno, kako zelo so trpeli v splošni krizi državni papirji. Tečaji so padli izredno nizko in niti renditi, ki so šli daleč čez običajno obrestno mero, niso več primamili kupcev. S splošnim izboljšanjem razmer na denarnem trgu so se tečaji učvrstili. Kasneje pa so zopet popustili.

Deloma je bila učvrstitev v zvezi z višjimi tečaji naših državnih papirjev na inozemskih borzah, ki so bile v januarju čvrste, vendar tudi ta hosa ni bila dolgotrajna in izdatna, da bi opravičila nade na popoln preokret položaja v svetovnem in našem gospodarstvu. Ravno ko to pišemo, so pa borze zopet pod vtisom ameriškega projekta o redeflaciji, ki je bil predložen kongresu. Američani namreč uvidevajo, da je dosedanja deflacijska politika notnih bank na denarnem trgu povzročila stalni padec in da je treba ta padec ustaviti. O kaki inflaciji zaenkrat še ni govora. So pa ti ameriški projekti važni za vse svetovno gospodarstvo.

Zunanja trgovina

V decemberski številki preteklega leta smo objavili podatke o naši zunanji trgovini v mesecu oktobru lani. Sedaj so nam na razpolago tudi že podatki za november in december ter s tem za vse leto 1931.

V novembru je bila naša zunanja trgovina aktivna za vsoto 40.9 milj. Din, dočim je bila v novembru leta 1930 ravnotako aktivna za vsoto 79.3 milj. Din. V mesecu decembru lani je bila ravnotako zunanja trgovina aktivna in sicer za 84.2 milj. Din. Pripominjamo, da je bil poleg teh dveh mesecev aktiven lani še avgust in sicer za 195.6 milj. Din. V decembru je vrednost uvoza prvič padla pod 300 milj. Din. Skupno je znašala v decembru lani vsa naša zunanja trgovina 680 milj. Din, v decembru leta 1930 pa še 1.015 milj. Din. Pripominjamo, da je znašala vrednost naše zunanje trgovine v decembru leta 1929 še 1.378.3 milj. Din. V decembru lani je bil izvoz iz naše države manjši kot prejšnje leto po količini za 22.9, po vrednosti pa za 22.6%. Uvoz decembra lani pa je padel v primeri z decembrom leta 1930 po vrednosti za 43%, po količini pa za 29%. Ravno temu večjemu zmanjšanju uvoza je pripisovati aktivnost naše zunanje trgovine.

Skupno je v vsem lanskem letu znašal uvoz v našo državo 1.133.000 ton v skupni vrednosti 4.800.3 milj. Din v primeri z 1.514.000 tonami za 6.960.1 milj. Din v letu 1930. Uvoz je torej padel po teži za 25%, po vrednosti za skoraj 30%. Izvoz je lani znašal 3.323.000 ton v skupni vrednosti 4.801.0 milj. v primeri s 4.733.000 tonami v vrednosti 6.780.1 milj. Din. Padec v primeri z letom 1930 znaša torej po količini 29.8%, po vrednosti pa 29.2%. Še večji pa je padec naše zunanje trgovine v primeri z letom 1929, ko je bila za našo zunanjo trgovino konjunktura še najbolj ugodna. Padec zunanje trgovine se pozna v skoraj vseh predmetih.

Zanimivi so podatki o naši zunanji trgovini po posameznih državah. Nemčija je postala, kakor je že lani kazalo, naš največji dobavitelj. Najbolj razveseljivo dejstvo je, da je lani izvoz v ČSR narastel. Kakor znano, je bila marca lani podpisana nova trgovinska pogodba s ČSR, ki se nahaja že leto dni v carinski vojni z Madjarsko, ki je bila prej najvažnejši dobavitelj ČSR za kmetijske proizvode. Tako je naša država izpodrinila madjarsko trgovino v Češkoslovaški. Tudi naša ostala zunanja trgovina se je dobro držala. Pasivnost naše trgovinske bilance za 1930 v znesku 180 milj. Din se je izpremenila v aktivnost, sicer v malenkostnem znesku 0.7 milj. Din. Posebno ugodna je postala naša bilanca s ČSR. Še v letu 1930 je bila naša zunanja trgovina s ČSR pasivna za veliko svoto 668.6 milj., lani pa se je ta pasivnost zmanjšala na neznatno svoto 128.8 milj. Din. Nadalje kaže statistika naše zunanje trgovine v preteklem letu, da tvorijo slejkoprej industrijski izdelki največji del našega uvoza: leta 1931 so tvorili 74.6 (72.7) odstotka. Pri izvozu pa so najvažnejše tele skupine: hrana in pijače 35.3 (36.6) odstotka, živa živina 15.4 (13) odstotkov, sirovine in polfabrikati 42 (42.8) odstotka.

	Uvoz		Izvoz	
	1931	1930	1931	1930
januar	410.3	560.9	384.1	616.2
februar	388.3	521.1	333.1	480.8
marec	543.2	658.5	441.9	599.0
april	461.6	624.5	429.5	615.8
maj	393.5	608.5	376.9	542.5
junij	384.7	504.7	350.3	508.0
julij	388.1	577.4	351.3	513.9
avgust	388.8	571.8	584.4	569.2
september	442.3	649.3	430.7	559.4
oktober	393.0	620.7	387.3	662.1
november	308.5	540.4	349.4	619.7
december	297.9	522.5	382.1	493.5

Indeks cen na svetovnih trgih ne kaže zadnje čase znatnih izprememb. Indeks prof. Irvinga Fischerja je znašal v januarju (v oklepajih podatki za december, vse baza 1928 kot 100): severnoameriške Združene države 70.5 (72.4), Anglija 70.6 (70.6), Francija 75.7 (75.1), Nemčija 70.5 (72.4) in Italija 66.4 (66.1).

Indeks cen Narodne banke v veletrgovini je bil naslednji (1926 = 100):

	rastlinski	živalski	mineral.	industr.	skupno	uvozni	izvozni
januar	71.7	82.8	84.9	72.8	75.7	72.5	76.2
februar	73.3	78.1	82.1	72.1	74.8	71.1	74.9
marec	73.5	77.4	80.2	72.6	74.6	70.7	74.9
april	77.6	75.4	77.4	73.9	75.5	71.6	75.5
maj	80.5	73.2	77.6	73.0	75.4	70.4	74.5
junij	77.8	71.7	77.4	71.7	73.8	70.1	73.7
julij	78.9	74.7	76.0	71.3	74.4	69.4	75.3
avgust	75.7	75.6	75.7	70.8	73.6	68.0	74.9
september	70.4	70.6	74.2	72.2	71.6	66.9	70.7
oktober	71.1	66.1	73.7	69.3	69.5	66.2	68.5
november	70.9	63.6	73.4	68.7	68.6	68.2	66.5
december	70.6	58.6	73.4	68.5	67.2	65.1	66.6
1932 januar	69.0	60.5	75.7	69.2	67.2	65.1	66.4

Zbornica za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani je sestavila podatke o gibanju trgovinskih in obrtnih obratov v zadnjem četrtletju. Iz te statistike posnemamo tele podatke:

	trgovski obrati				obrtni obrati			
	prijave		odjave		prijave		odjave	
	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931
1. tromesečje	305	290	367	376	674	632	476	565
2. tromesečje	329	256	376	263	757	583	396	334
3. tromesečje	303	293	230	228	570	570	374	393
4. tromesečje	305	251	280	211	707	491	475	383

Skupno je na koncu leta 1931 znašalo število obrtnih obratov v Sloveniji 32.903, trgovinskih in pomožnih obratov pa 12.935.

Pri Okrožnem uradu za zavarovanje delavcev v Ljubljani je bilo zadnja leta zavarovanih število delavcev povprečno v teku meseca:

	1931	1930	1929
januar	87.635	90.181	84.670
februar	86.731	90.736	83.520
marec	86.703	92.489	84.602
april	90.775	96.854	89.139
maj	96.628	101.744	95.790
junij	98.381	103.214	99.709
julij	97.645	102.275	101.534
avgust	98.759	102.269	102.599
september	96.884	100.005	102.000
oktober	92.574	99.516	101.120
november	87.795	97.991	98.733
december	81.650	93.326	95.478

Ljubljana, 16. februarja 1932.

ODLAGANJE KORESPONDENCE

(REGISTRATURA)

Slovenska abeceda šteje 25 črk in le te bi morali v registraturi uporabljati. Črke so naslednje: A, B, C, Č, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, R, S, Š, T, U, V, Z, Ž.

Vse črke tujih alfabeta je treba podrediti najbolj ustrežajoči črki naše abecede. V registraturi imamo pogosto opravka z imeni srbo-hrvaškega izvora in bilo bi omeniti sledeče črke:

»Dj« odložiti pod »D«

»Gj« odložiti pod »G«

»Č« odložiti pod »Č«

nadalje imena nemškega izvora s črkami:

»ä« odložiti pod »A«

»ö« odložiti pod »O«

»ü« odložiti pod »U«.

Mnogi smatrajo pravilno odlaganje teh črk kot sestavljenke Oe, Ae, Ue, kar pa ne bi priporočal, ker je vendar težje odlagati pod črke, ki niso izpisane, temveč jih le izgovarjamo, tako na primer pišemo Öser, bilo bi odložiti pod »O« in drugo črko »s« in ne »Oe«, ker ta »e« ni izpisan. Nasprotno je upoštevati nemi »h«, ki ga sicer ne čitamo, vendar je izpisan, n. pr. »Thurn« odložimo pod »T« in drugo črko »h«. Prav tako upoštevamo vezane soglasnike »ch«, »ck« pri odlaganju, kot dve črki. V izogib iskanju in v prilog enostavnosti napravimo izjemo pri »Sch«, ki ga smatramo kot eno črko in odložimo pod »Š«, n. pr. »Schumi« odložimo pod »Š« in drugo črko »u«. To izjemo utemeljujem s tem, da je »Sch« v imenih zelo pogost ter se Slovenci ali še pogostejše Srbo-Hrvati poslužujejo v imenih nemškega izvora za »Sch« — našega »Š«.

»ß« je smatrati za »ss«.

»X« odložimo pod »J« n. pr. »Xanten« odložimo pod »Janten«, prvo črko »J« in drugo črko »a«.

»Y« odložimo pod »J« n. pr. »Yoghurt« odložimo pod »J« in drugo črko »o«.

»Q« odložimo pod »K« n. pr. »Quaker« odložimo pod prvo črko »K« in drugo črko »u«.

»W« odložimo in lahko smatramo v registraturi istovetnim z našim »V«.

V splošnem se držimo pravila, da odlagamo pod črke, s katerimi se beseda piše, ne pa kakor jo izgovarjamo, kar velja predvsem za tujke, ki se začenjajo »C« in čitajo »K«, pišejo »Cz« in čitajo »Tš«, pišejo »Z« in čitajo »C«, pišejo »Ou« in čitajo »U«, pišejo »Gio« in čitajo »Ž« in druge. Te odložimo torej vedno tako, kot so pisane. Slovníčna pravila moremo jemati v obzir le toliko, v kolikor ne komplicirajo dopisnega odlaganja, posebno tam, kjer vršijo registraturna dela mlajše moči (praktikant, vajenec), pa tudi sicer bode »enostavnost« v odlaganju vedno koristila.

Na tem mestu bi bilo omeniti tudi zložene naslove, za katere prav pogostokrat ne vemo, pod katero besedo bi jih odložili. Taki naslovi so n. pr.: »Prvi celjski mestni mlin« (Celjski), »Jugoslovanska tovarna tanina« (Tanin), »Ljubljanska kreditna banka« (Kreditna), »Uprava posestva grofa Thurnskega« (Thurnski), »Slovenska sirarska zadruga« (Sirarska), »Bistriška parna žaga« (Bistriška), »Zveza slovenskih zadrug« (Zveza).

V takih slučajih se je ozirati vedno na povdarno besedo, ki je za dotični naslov najpomembnejša, ali pa je beseda taka, kot se v splošnem pri raznih naslovih ne ponavlja tako pogosto, ali beseda, ki označuje predmet, s katerim se tvrdka peča, odnosno izdelek, katerega izdeluje ali predeluje. Pri gornjih naslovih sem take besede označil v oklepajih.

Često se priporoča vstaviti pod razne črke v registrih lističe kot ne-kake potokaze, kje je dopis iskati. To v slučajih, kadar je naslov zložen z več besed in bi utegnilo biti dvomljivo, pod katero teh besed smo dopis odložili. Izpisovanje in odlaganje lističev s takimi opazkami pa je dokaj zamudno in pri doslednem izvajanju zgoraj omenjenih pravil lahko odpade.

Znamenja in razne pridevke v naslovih pri odlaganju ne vpoštevamo in se ne oziramo nanje. Taka znamenja so: Sv. (Sveti), Št. (Sent), Dr. (doktor), Zg. (Zgornji), Sp. (Spodnji), pl. (plemeniti), Vel. (Veliki), St. (Stari), & (in), d. d. (delniška družba), ml. (mlajši), pr. (preje) in tudi cele besede kot Bratje, družba z o. z.

Isto velja za akcente in privilegirana imena.

Odlaganje vršimo pri priimku naslovnika, kadar pa imamo dva naslovnika enakih priimkov, se oziramo na njih imena, tako n. pr. Franc Podboršek odložimo pred Ivan Podboršek. Kadar so tudi imena enaka, se oziramo predvsem na drugo ime naslovnika (ako ga izpisuje v naslovih, kar je pogosto slučaj v srbskih naslovih, to je ime očetovo). Krajšana imena so odložena pred sicer enakimi vendar izpisanimi imeni n. pr. Fr. Kobentar odložimo pred Franc Kobentar. Dalje se lahko oziramo na kraj, bivališče, če bi tudi ne zadostovalo, na poklic in slednjič ulico.

Tako so odloženi vsi dopisi enega naslovnika vedno skupaj. Novejše dopise odlagamo vedno vrh prejšnjih, tako da so urejeni dopisi enega naslovnika še tudi po datumih prispelosti, odnosno odpošiljatve. Ako odpremo register, je najnovejši dopis kot prvi, za njim pa se vrstijo po prispelosti starejši dopisi. S tem je dana nova možnost hitrega iskanja.

Pri tej priliki še mala prošnja na imetnike dolgih naslovov. Besedo, ki je za Vaš naslov važnejša, pomembnejša, povdarjajoča in si jo je torej lahko zapomniti — obeležite v naslovih Vaših tiskovin izraziteje s tem, da jo pustite odtisniti na tiskovinah močneje, podčrtati ali jo na kak drug način dvignete iz ostalega besedila. Bodite tako prijazni — odlagatelji korespondence Vam bodejo hvaležni.

TO IN ONO

Stečaji in prisilne poravnave v mesecu januarju 1932

Društvo industrijcev in veletrgovcev v Ljubljani objavlja za mesec januar 1932 sledečo statistiko (številke v oklepaju se nanašajo na isto dobo pretečenega leta):

1. Otvorjeni stečaji:

V Dravski banovini 8 (7), Savski 15 (2), Vrbaski — (—), Primorski 5 (2), Drinski 7 (2), Zetski — (1), Dunavski 12 (2), Moravski 5 (5), Vardarski 9 (3), Beograd, Zemun, Pančevo 3 (3).

2. Otvorjene prisilne poravnave izven stečaja:

V Dravski banovini 16 (13), Savski 42 (10), Vrbaski 2 (—), Primorski 5

(—), Drinski 6 (2), Zetski 3 (—), Dunavski 26 (13), Moravski 1 (—), Vardarski 2 (2), Beograd, Zemun, Pančevo 7 (—).

3. Odpravljeni stečaji:

V Dravski banovini 4 (5), Savski 10 (9), Vrbaski — (—), Primorski 2 (3), Drinski 5 (5), Zetski — (3), Dunavski 3 (5), Moravski 5 (7), Vardarski 1 (2), Beograd, Zemun, Pančevo 2 (3).

4. Odpravljene prisilne poravnave izven stečaja:

V Dravski banovini 13 (5), Savski 15 (3), Vrbaski — (—), Primorski 3 (—), Drinski 3 (1), Zetski 1 (—), Dunavski 10 (2), Moravski — (—), Vardarski — (—), Beograd, Zemun, Pančevo — (—).

Gibanje trgovine in obrta v Dravski banovini

Po statističnih podatkih Zbornice za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani je bilo v zadnjih štirih letih prijavljenih in odjavljenih trgovinskih obratov:

Prijavljenih:	Odjavljenih:
1928: 1528	1928: 1552
1929: 1477	1929: 1609
1930: 1287	1930: 1162
1931: 1090	1931: 1078

Konec preteklega leta je bilo na področju naše zbornice 12.935 trgovinskih obratov.

Iste pojave kot v trgovini opazamo tudi v obrtu. Stanje prijav in odjav obrtnih obratov v poslednjih štirih letih je bilo sledeče:

Prijave:	Odjave:
1928: 2802	1928: 1588
1929: 2778	1929: 1705
1930: 2721	1930: 1725
1931: 2276	1931: 1775

Konec 1931 je bilo v Dravski banovini 32.913 obrtnih obratov, napram 32.412 v letu 1930.

Naša zunanja trgovina 1931

Splošna karakteristika položaja na svetovnem trgu je opadanje izmenjave blaga. Mesto, da je radi povečane produkcije izmenjava blaga med narodi živahnješa in večja, je volumen svetovnega prometa v zadnjem letu znatno padel. Po podatkih Društva narodov je znašal padec svetovne trgovine leta 1930 — 15%, v preteklem letu pa 40%.

Tudi naša zunanja trgovina beleži v preteklem letu velik padec izvoza in uvoza. Naš skupni promet z inozemstvom je padel za okroglo 4 milijarde dinarjev odnosno za 30%. Torej smo za dobro tretjino manj prodali odnosno kupili blaga v inozemstvu nego leta 1930. Celokupen izvoz je znašal 1931 — 3.323.000 ton v vrednosti 4800 6 milijona Din, kar pomenja 1.410.000 ton (29 78%) odnosno 1929 milijonov Din (29 18%) manj nego 1930.

Če našo zunanjsko trgovinsko bilanco analiziramo, tedaj vidimo, da vrednost našega izvoza pada. Tako je odpadlo na 1 prebivalca 1926 — 592 Din vrednosti izvoza, 1927 — 478, 1928 — 474, 1929 — 574, 1930 — 484 in 1931 le 338 Din.

Od količine, odpadajoče na izvoz 1 prebivalca, opazamo v preteklem letu istotako znaten padec. To leto je 1 prebivalec mogel izvoziti v inozemstvo povprečno le 234 kg blaga; leta 1930: 338, 1928: 333, 1926 pa še 370 kg.

Hooverov načrt in Jugoslavija

Eno izmed važnih vprašanj, ki zani- ma tudi našo državo, je problem nemških reparacij, ki se je po izjavi nemškega kanclerja dr. Brüninga o nezmožnosti nadaljnjega plačevanja reparacij, pojavil v povsem novi obliki.

Po Hooverjevem načrtu, ki velja od 1. julija 1931 do 30. junija 1932, je znašala izguba na reparacijah v posameznih državah:

Francija 329 milijonov Mk, Jugoslavija 70 milijonov Mk, Anglija 69.800.000 Mk, Belgija 66.800.000 Mk, Italija 46 milijonov 400.000 Mk, Grčija 6 milijonov Mk, Romunija 2.700.000 Mk.

Po skupni vsoti izgube stoji naša država na drugem mestu. Pravo sliko o tej izgubi pa dobimo, če uvažujemo gospodarsko moč posameznih držav. Kot povprečna mera za oceno gospodarske moči države moremo vzeti njeno zunanjo trgovino (uvoz in izvoz). Če za zgoraj navedene države izračunamo iznos vrednosti zunanje trgovine v zlatu za dobo enega leta in odpadajočo na 1 prebivalca, dobimo sledečo vrednost odnosno izgubo na vsakega prebivalca v miligramih zlata: Jugoslavija 641, Francija 206, Belgija 116, Italija 65, Grčija 59, Anglija 17, Romunija 15. Te številke nam nazorno kažejo relativno izgubo, ki jo je prinesel Hooverov načrt posameznim državam. Vidi se iz njih, da je naša država pri tem najbolj prizadeta in sicer trikrat bolj nego Francija in skoraj šestkrat bolj nego Belgija.

Porast brezposelnosti 1931

Mednarodni urad dela je objavil statistiko o razvoju brezposelnosti v letih 1930 in 1931. Iz podatkov te statistike sledi, da je porastla brezposelnost v Nemčiji od leta 1930 od 3.900.000 na 5.300.000, to je za 34%. V Angliji znaša porast od 2.300.000 v letu 1930 na 2.600.000 v letu 1931, odnosno 12%. V Italiji se je število brezposelnih pomnožilo od 500.000 na 909.000 ali za 63%. Brezposelnost v Avstriji je porastla od 237.000 na 273.000, to je za 15%. Švica izkazuje 66%, Zedinjene države ameriške 30%, Poljska 24%, Francija pa 56% porast.

Cene poljskih pridelkov

Težka gospodarska kriza je povzročila zlasti v letu 1930 velik padec cen poljskih pridelkov. Kako so se v naši dr-

zavi gibale cene poljskih pridelkov v letih 1928 do 1931, kaže sledeči primer: 100 kg pšenice je stalo 1928: 239 Din, 1929: 195 Din, v letu 1930 pa le še 142-50 Din.

Koruza je padla v ceni od 235 Din v letu 1926 na 59 Din v letu 1931. To je največji padeč med vsemi poljedelskimi pridelki.

Ječmen beleži padeč od 285 Din v letu 1928 na 165 Din v letu 1931, oves pa od 242-50 Din na 127-50 Din.

Ogromno je tudi nazadovanje cene hmelja. Hmelj je dosegel 1923 rekordno ceno 30.000 Din za mtc. L. 1924 je padel na 10.000 Din, 1925: 15.000 Din, 1926: 10.000, 1927: 5500 Din, 1928: 3500 Din, 1929: 800 Din, 1930: 800 Din, 1931 pa na 750 Din.

Konferenca za razorožitev

V Ženevi se vrši konferenca za razorožitev. Evropa preživlja v tem času težko gospodarsko krizo. Finance vseh držav so razrvane, brezposelnost narašča. Iščejo se pota, kako olajšati to katastrofalno stanje.

Baš povodom razorožitvene konference je zato potrebno, da pokažemo tudi na ogromne vojne izdatke posameznih

držav. Olajšanje v situaciji vse Evrope bi se moglo doseči, če bi se izvršila na eni strani revizija vojnih dolgov Ameriki, na drugi pa z razorožitvijo in z omejitvijo vojnih izdatkov.

Posebno velike stroške zahteva vojna aviacija. Vse države snujejo velika zračna brodovja in svoje suhozemske in pomorske sile morajo prilagoditi obrambi pred zračnimi napadi. Z ozirom na nagli razvoj in forsirano izpopolnjevanje vojne tehnike morajo države, ki imajo velike tehnično dobro oborožene armade, stalno dopoljevati in obnavljati tehnično stran svoje vojne sile, kar je zvezano seveda z velikimi izdatki.

Vojni izdatki posameznih držav znašajo po podatkih Društva narodov:

Anglija 19.605 milijonov franc. fr., Zedinjene države ameriške 18.000, Rusija 16.800, Francija 18.800, Italija 9417, Japonska 6665, Nemčija 4278, Poljska 2278 in Češkoslovaška 990 milijonov franc. frankov. Tem izdatkom za suhozemsko in pomorsko armado pa se pridružujejo že izdatki za vojno aviacijo. Istotako po podatkih Društva narodov znašajo izdatki za zrakoplovstvo: Anglija 2385, Zedinjene države ameriške 2750, Rusija 2000, Francija 2139 in Italija 1272 milijonov franc. frankov.

SVETOVNI BLAGOVNI TRGI V LETU 1931

Na svetovnih blagovnih trgih je trajal proces razvrednotenja skoz vse preteklo leto, z majhnimi presledki. Tako kot v letu 1930 se je tudi v letu 1931 gibanje cen na glavnih trgih vršilo v precej ostrih oblikah. V novembru se je položaj nekoliko izboljšal, v decembru je pa prevladovala zopet slabejša tendenca, in nekatere notacije so bile tedaj najnižje v vsem preteklem letu, tako notacije za surovi sladkor, kakao, surovo maslo, laneno olje, kavčuk, surovo volno, surovo svilo, džuto, konopljo itd.

Povprečne zgube v ceni v preteklem letu se gibljejo med 20 in 35%. Največ je zgubil na ceni surovi kavčuk, 49%. Takoj za njim sta koruza in bombaž s 45 odstotki, nadalje čaj, pšenica, baker, maslo in slanina s ca. 40 odstotki. Obratno je pa znašala zguba pri surovem sladkorju in džuti le ca. 10—15 odstotkov. Enako kot vstopila sta tudi izstopila rž in srebro, čeprav je cena v teku leta izredno kolebala. Edini produkt, ki je zapustilo leto 1931 z dobičkom, je platina. Do maja 1931 je platina zelo padala; ko so pa proniknile vesti o ustanavljanju se kartelu, se je položaj takoj izboljšal.

Nekatere vrste so zaznamovale v preteklem letu posebno svojevrstno gibanje, spadecem cene in sledečim izboljšanjem. Tu je treba omeniti posebno svetovni pšenični trg, ob zmanjšanju pridelovalnega prostora in ob pojemajoči eksportni moči Rusije; za njim pride brazilski kavni trg, ki si je mogel opomoči od sistematičnega procesa uničevanja kave; dalje trg bombaža, pri čemer omenimo rekordni ameriški pridelek 17 milijonov bal; trg bakra, ki je balanciral tja in sem, a si je na koncu leta vendarle nekaj opomogel; trg cina, ki je kljub restriktijski politiki londonskega kartela kazal stalno znake slabosti; trg srebra, ki upa na skorajšnjo revalorizacijo, s čimer bi si ta kovina zelo opomogla; trg kavčuka, kjer so svetovne zaloge (650.000 ton) na koncu leta nekako odgovarjale enoletni svetovni porabi in kjer so se cene vsled novih restriktijskih načrtov nekoliko izboljšale. Ne-

BLAGO	BORZA	Povprečnost 1913	Začetek 1926	Začetek 1927	Začetek 1928	Začetek 1929	Konec 1929	Konec 1930	Konec 1931
Pšenica	Chicago	68.5	182.75	138.12	129.5	116.0	126.5	77.—	53.—
Rž	Chicago	70.0	113.75	99.37	108.12	108.—	105.—	42.—	40.—
Koruza	Chicago	68.5	88.25	78.75	88.—	87.3/4	91.—	64.—	35.27
Oves	Chicago	38.5	46.12	49.25	54.—	47.50	46.50	31.50	23.62
Kava	New York	9.0	18.37	15.40	14.94	18.25	9.62	7.12	5.60
Šlaskor	New York	3.12	2.39	3.35	2.75	1.93	1.85	1.10	1.04
Čaj	London	—8.1/2	17.3/4	1.4	14.1/2	14.3/4	—11.5/8	—11.3/4	—1.10
Kakao	London	58.—	41.—	66.—	55.6	41.3	39.—	27.6	22.9
Rž	London	77.1/2	16.—	16.4	15.6	15.9	14.3	12.6	9.9
Kopra	London	32.2.6	31.2.6	27.0.0	29.15	26.50	24.5.0	17.2.6	16.15.0
Slanina	Chicago	11.25	15.12	14.25	11.—	11.75	10.50	11.—	5.75
Maslo	Chicago	10.67	14.72	12.15	12.08	11.65	9.90	9.25	5.20
Surovo maslo	Koebenhavn	2.18	3.06	2.99	2.89	3.24	2.98	2.28	2.22
Laneno olje	Hamburg	54.—	73.—	72.38	66.—	70.—	97.50	57.50	34.50
Bombaž	New York	12.60	20.85	12.80	19.60	20.10	17.30	9.85	6.40
Volna	Bradford	—25	—49	—45	—52	—46	—31	—22	—23
Džuta	London	35.10.0	57.0.0	31.5.0	30.13.9	32.10.0	28.0.0	16.0.0	19.0.0
Konoplja	London	26.15.0	47.0.0	45.10.0	41.0.0	39.0.0	35.10.0	23.0.0	20.0.0
Len	London	34.19.0	70.0.0	54.0.0	92.0.0	91.10.0	58.10.0	37.0.0	41.0.0
Svila	Lyon	49.45	430.—	378.—	300.—	315.—	250.—	150.—	115.—
Baker	New York	15.—	14.18	13.25	14.07	16.75	18.—	10.50	7.25
Svinec	New York	4.15	9.25	7.80	6.50	6.65	6.25	5.10	3.75
Cink	New York	5.32	8.75	6.97	5.70	6.35	5.45	4.10	3.15
Čin	New York	41.—	63.50	67.50	56.87	49.37	39.25	26.37	21.87
Srebro	London	29.56	31.81	25.—	26.50	26.32	21.50	14.75	20.—
Zlato	London	84.10	84.11	84.11	84.11	84.11	84.11	85.1	120.5
Platina	London	200.—	500.—	460.—	278.—	305.—	260.—	135.—	226.—
Premog	New Castle	14.6	15.6	19.—	15.3	16.—	17.6	13.9	13.9
Surovo železo	New York	14.71	22.—	19.75	21.41	20.45	22.66	20.66	20.41
Petrolej	New York	11.25	17.90	19.15	17.15	17.65	17.65	15.65	16.65
Kavčuk	London	3.11/3	3.9.1/8	1.6.1/2	1.7.5/8	—8.5/8	—8	—4.3/8	—3.5/16
Terpentin	New York	45.75	103.—	85.—	62.—	63.—	53.50	41.75	37.50

zboljšano so zaključili trgi volne in surove svile, kateri dve vrsti sta bili relativno šele pozno zadeti od baisse. Tako je pomenila za trge surove svile opustitev zlatega standarda na Japonskem nov močno pretresujoč dogodek, dočim ka-žeta v surovi volni angleški in japonski trg od novembra dalje manjšo sprejemno zmoglost, kar je združeno s padcem cen.

Organizirane **oporne odredbe** za pšenico, koruzo, bombaž, surovo svilo, cin, svinec itd. so se sicer v preteklem letu nadalje izvajale, a taktika pri opori cene je postala bolj prožna. **Kopičenje zalog** se je ustavilo le pri maloštevilnih predmetih (rž, pšenica, cink), pri večini se pa pojevanje konsuma kljub manjšemu pridelovalnemu prostoru in kljub produkcijskim omejitvam ni dalo ustaviti in so se zaloge še nadalje kopičile.

Na 47. strani podamo seznam razvoja cen važnejših blagovnih vrst v običajnih enotah in vrednotah, pri čemer pridenemo za primerjanje še druga leta.

D R U Š T V E N E V E S T I

ZAHVALA. Vsem prijateljem in tovarišem, ki so mi za mojo 50 letnico čestitali, se za njih čestitke najpristrčneje zahvaljujem.

IVAN VOLK

DARILO. Gospod Ivan Volk je daroval Trgovskemu društvu Merkur za Drčarjev sklad Din 5.000— ter se mu za ta dar najiskreneje Blagajnik

VIII. redna odborova seja Trgovskega društva Merkur za Slovenijo

se je vršila v ponedeljek, dne 15. februarja t. l. ob 8. uri zvečer v gremijalni posvetovalnici v Trgovskem domu. Predsednik g. dr. Fran Windischer je ugotovil sklep in otvoril sejo. Pozdravil je navzoče in povedal, da je zapisnik zadnje seje odobren. Poročal je, da nas Gremij trgovcev odsek pomožne akcije vabi na sestanek v torek 16. t. m. ob 8. uri zvečer. Odbor je sklenil, da ga zastopajo gg. Pavel Fabiani, Janko Krek in Janko Lozar. — Glede prošenj za podpore je sklenil odbor, da je izplačati g. F. K. iz Kranja 200 Din, g. M. Z., ki ni član, v Lokah 50 Din, g. M. M. v Mariboru 200 Din, g. M. Z. v Kočevju ponovno 100 Din. Prošnja g. I. P. iz Ljubljane se izroči odseku za pomožno akcijo pri Gremiju trgovcev v Ljubljani. — G. predsednik je poročal, da je društvo pozdravne čestitke poslalo g. dr. Albertu Kramerju, ministru trgovine, in g. Ivanu Mohoriču, pomočniku ministra trgovine, g. Ivanu Puelju, ministru za socialno politiko, g. senatorju Ivanu Hribarju. Nadalje je društvo čestitalo g. Ivanu Volku ob petdesetletnici, g. Mateju Hedžetu ob šestdesetletnici, predsedniku Zveze kulturnih društev g. direktorju Antonu Jugu ob petdesetletnici. Društveni tajnik g. Anton Agnola je podal poročilo tajništva za čas od zadnje seje, za isto dobo je prečital poročilo posredovalnice. — Društveni blagajnik g. Josip Krek je podal obširno blagajniško poročilo za leto 1931 in pa letni obračun. O poročilu se je vršil razgovor in je nato odbor vzel predložene račune na znanje. Predsednik g. dr. Fran Windischer je ob živahnem odobravanju odbora izrekel g. Josipu Kreku pristrčno in iskreno zahvalo za vestno, marljivo in požrtvovalno delo. — Sklep seje ob 9. uri 15 minut zvečer.

II. družabni večer našega društva

se je vršil dne 18. februarja t. l. ob pol 9. uri zvečer v prostorih restavracije »Zvezda« ob mnogoštevilni udeležbi naših članov in gostov. Po pozdravu društvenega predsednika gospoda dr. Frana Windischerja je v enournem gladkem govoru razpravljaj zanimivo in poučno gospod dr. Milan Dular, ravnatelj Ljubljanskega velesejma, o perečem predmetu »Gospodarske krize in pota iz krize«. Predavanje je bilo prežeto zdravega optimizma in prepričanja o potrebi, postaviti se z odločno voljo in izkušeno potrpežljivostjo v bran proti gospodarskim težavam, ki mučijo človeško družbo po vsem svetu. Predavanje je uspelo in bilo deležno zasluženega splošnega odobravanja. Društveni predsednik gospod dr. Fran Windischer je izrekel v imenu zbranega občinstva gospodu dr. Milanu Dularju pristrčno zahvalo za požrtvovalen trud.